

POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXII.

1911

Štev. 3. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.

Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V Ljubljani, dne 15. marca 1911.

V s e b i n a :

1. <i>Augustin Požegar: Misli o reformi ljudske šole.</i> (Dalje.)	65
2. <i>Pav. Flerè: H. Scharrelmann.</i> (Dalje.)	72
3. Narodna prosveta na Bolgarskem	77
4. <i>J. K.: Tuberkuloza.</i> (Dalje.)	82
5. Književno poročilo	85
6. Razgled.	
Časopisni vpogled	89
Šolske in učiteljske vesti	93
Šolstvo na slovanskem jugu	93
Višješolski vestnik	94
Mala poročila	96
Razne vesti	96

Javúreskova **Palestina s ptiče perspektive** odobrena od ministrstva à 14 K;
napeta na palice 15 K.
Lichtnekrúv **Stroj za demonstracijo o stalnosti lege trdnih teles.**
Brez konkurence! Franko z zavojem 11 K.
Pločevinaste škatlice za rudnine. 85×85 — 30 v; 100×75 — 36 v;
100×150 — 40 vin.
Pošilja F. B. Škorpil, strokovni učitelj in urednik v Pragi VII.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik **Fr. Luznar** v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
:: **M. J. Neratu** v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) št. 6 ::

:: Za uredništvo odgovoren: **Anton Sterlekar.** ::

Misli o reformi ljudske šole.

Piše Avguštín Požegar.

(Dalje.)

Ne smemo prezreti, da je glavni smoter delovanja ljudske šole odgoja čustva in razuma. To stremljenje, ki se meni dozdeva najlepše, je humanizem. Nekdaj so ga razni pedagogi gojili in v resnici ga vsakdo ljubi v svoji notranjosti. Toda žal, da želi človek najboljše vedno le sebi, a drugi naj bi mu pomagali, četudi sami trpe silo in pomanjkanje.

Jaz trdim, da je humanizem najlepši smoter odgoje zaradi tega, ker odgovarja subjektivnostim človeka najbolj. A humanizem je tudi najboljše sredstvo odgoje, ker dosega največjo mero javne sloge in sporazumnosti. Pa nikomur ne moramo in ne moremo pripoznanja načel ali mnenj vrtovati, ker ima vsakdo svojo glavo in svojo pravico do mišljenja. Odloči v tem oziru le večina mnenj, a ostali pri tem ne smejo obupati.

Znaki in znamenja današnjega duševnega gibanja so takšni, da vidimo v njih neko zoprnost, celo sovražstvo ali vsaj mržnjo do humanizma, ki ni družega kakor idealizem. Nekaj let že se potegujejo veljavni močje za odpravo ali vsaj za skrajšanje humanističnih predmetov iz srednjih šol. Nasprotstvo med gimnazijo in realko je danes splošno znano. V realkah in na tehniki izobraženi močje trdijo, da primanjkuje humanistom dobre volje in spretnosti do realnega, ustvarjajočega dela, a humanisti trdijo, da je pogrešati pri realno izobraženih ljudeh višjega duševnega vzleta, ki mora vse na zemlji idealizirati. Nezmožljivi niso ti ne oni in resnica je kakor povsod tam, kjer je ne najdemo.

Tudi za ljudsko šolo ima gibanje proti humanizmu velik pomen. Po moji misli izvira najnovejše stremljenje po reformi ljudske šole iz stremljenja po znižanju duševnega obzorja množice občinstva na korist in dobro realnega, torej veljave ustvarjajočega dela. Na prvi pogled to stremljenje ni slabo. Ker pa ni slabo, je tedaj dobro, ki ga moramo naravno pospeševati in podpirati.

Res je, da živi vse na zemlji končno le od poljskih pridelkov, ki se dobè po realnem delu. A smemo trditi, le po realnem delu? Ne, tega ne moremo trditi. Prvotni nagoni do dela so človeku po stvarstvu prirojeni in to mora šola upoštevati. A vleče, nosi tudi žival, konj, vol, krava; realnih vrednosti prinaša domača žival več kakor človek, tedaj bi dosledno kot realisti trdili, da je konj kot delavec več vreden kakor človek. Realist računi vse le po dejanskem efektu ali učinku, nemisleč na to, kar je pri delu še pripomoglo. In pripomore do učinkov dela vendar le duh človeka, ne samo pojav in raba fizičnih sil. Tukaj že vidimo stik med telesom in duhom, med realizmom in idealizmom.

Realisti trde, da je človek primoran v delo, ker ga sili glad. Kdo bi jim naj oporekal? A kdo hoče ostati na tisti nizki stopnji življenja, da je njemu delo le naložen tovor? Ni li lepša sposobnost duha, ki uvažuje delo kot edino sredstvo za pridobitev in pomnožitev kulture? In kaj je smoter kulture? Menda nič drugo kakor povišanje življenskega veselja.

Znani nemški človekoljub in pisec Rosegger toži bridko, da se izgublajo današnji ljudje v polučenosti, da ne ljubijo telesnega dela, da hrepene po denarju in užitku, da se mrzijo in sovražijo narodi in stanovi, da vlada strankarstvo in nestrpnost, da manjka povsod veselje na življenju in duševnih idealih. Žal, da je na mnogih krajih res tako. A je na tem zakrivila kaj ljudska šola? Moramo reči, da v novejši dobi ljudska šola marsikaj stori, kar ni dobro. Kazati otrokom grdobe politiškega življenja in navajati jih do mrznje in nespoštovanja drugače mislečih, ni sreča za javni mir. Rosegger pravi tudi, da deluje ljudska šola premalo „hochsinnig“. V tem smislu pa mu pritegnem v polni meri. Visokodušno, vzletno mora biti ljudskošolsko delo, ako hočemo rešiti ljudstvo iz realizma, ki v njem tava.

Vidimo tedaj, da se bojé veljavni možje duševne propadlosti, ki jo je opazovati na mnogih straneh. Učitelji na kmetih smo gotovo priče, da je tamkaj telesnega dela in gospodarskih skrbi dovolj in preveč, blagodušnega mišljenja in dejanja premalo. Na deželi ni treba pospeševati realizma, ampak zavirati ga je treba z idealizmom. In učitelj bi ne smel biti lepodušnež?

Odkod in kako naj deluje ljudska šola blagodušno, ako je domača odgoja v besedi in dejanju neprimerna, sirova? Kaj naj doseza učitelj na 1 ali 2 razrednici v teku 6 let, ako mu nasprotuje vsaka stvar zunaj šole? Kako in s čim naj odgojno vpliva učitelj, ki se mu naj da na škodo drugih predmetov le večja mera v znanju poljedelstva i. dr.? Iz golega dela in po golem delu se ne more pridobiti nič duševnega. In če je ubil mesar še toliko krav in svinj in telet, uril si je pri tem vendar le samo rokodelsko spretnost, duh in srce njegovo ostaneta pri tem kakor sta bila.

Tisti, ki zagovarjajo reformo ljudske šole v smislu realizma, stojijo na stališču, da šola odvrča od dela. To mnenje smo zavrnilo že večkrat, a povedali še nismo, kako nevarno bi bilo, spraviti iz učiteljstva ter iz ljudskih šol itak malo mero humanizma.

Spominjam se, da sem slišal iz ust veljavnega pedagoga sodbo, da je opazovati pri današnjih učiteljiških preveč realizma. Morebiti ima prav, četudi ne mislimo na posebnosti in svojstva mladostnih let.

Preteklo stoletje je bilo stoletje iznajdb, a vrsta iznajdb ni končana, marveč slišimo skoraj vsak dan o kakšni novi iznajdbi. Današnje izpolnovanje ved deluje največ na polju spoznavanja prirodnih sil in njihovih učinkov. Človek si hoče naravo podjarmiti, da bi mu služila bolj kakor dosedaj. Radi tega ima kultura že sedaj bolj tehničen kakor humanističen značaj. Po sedanjih znakih duševnega gibanja je sigurno, da bo veljava tehniških ved še rastla. To je na sebi gotovo vesel pojav, kajti čimveč prirodnih sil vporablamo v človeško korist, temveč udobnosti pridobimo za življenje in tem večje je veselje na življenju. Para in elektrika, telegraf in telefon, v najnovejšem času zrakoplovstvo i. dr. nudijo ljudem toliko, da skoraj niso več navezani na prostor in čas. Kakor blisk lahko švignejo misli in besede v velike daljave, blago se prevaža s čudovito hitrostjo bogsigavedi kam.

Razna optična orodja nam dovolijo zreti v neskončne svetovne prostore, a videti in zreti tudi najmanjše glivice in kali življenja.

Tako se nam kaže v celoti današnji svet silno bogat na znanostih, ki še napredujejo in proizvajajo neprenehoma.

Toda kaj ima opraviti ta refleksija na splošno stanje znanosti z reformo ljudske šole? Po moji misli in sodbi je brezmejno napredovanje tehniške kulture nevarno za značaj splošne duševne kulture. Za sedaj še ta nevarnost ni velika, a gotovo bi poskočila do velike mere, ako bi se preustrojile vse šole v smeri tehniških, torej realnih znanosti.

Vglobimo se v stvar. Bogastvo ni vedno sreča, posebno takrat ne, ako se pojavlja popolnoma ali preveč na eno stran. To velja gotovo tudi o duševnem bogastvu, obstoječem v preveliki meri enostranskih znanosti. Tehniški stroji po neštetihih tovarnah proizvajajo nešteto raznih potrebščin in živil ter olajšajo dobavo življenskih potrebščin. To je resnica. Resnica pa je tudi, da po tehniški kulturi pridobljeno premoženje ni razdeljeno tako, da bi vsakdo imel primeren delež na udobnostih življenja. To sicer strogo ne spada v okvir šolskih reformnih misli, a vsekako je omembe vredno, ker vodijo takšne misli na polje humanizma, ki ga vedno bolj primanjkuje. Če postane kultura previsoka, pretirana in prenasičena z množino proizvodov, izgubi veljavo v javni splošnosti in dovede reakcijo na to ali drugo stran. Danes nastopa, kakor smo rekli, tehniška kultura prevladno proti humanističnim znanostim. Človeške oči gledajo

razne tehniške priprave in naprave, ušesa jih pazno poslušajo, n. pr. gramofone i. t. d. in tehnika se naseli in udomači dandanes že v skromnem stanovanju še skromnejšega delavca, viničarja i. dr. Pa poglejmo, če je na tem vse dobro, vse varno. Tehniški proizvodi, na sebi lepi, potrebni, morebiti nepotrebni, še niso kultura, ki ureja človeško družbo. Te resnice, tega dejstva, pri mislih na reformo ljudske šole ne smemo prezreti. In če zna človek izvrstno gosti, če ume izvrstno kakšno rokodelstvo, če ume poljedelstvo, živino in vinorejo i. t. d., vse to ni tista kultura, ki je potrebna za soglasno uredbo človeške družbe. In jaz ne vem, kateri si steče več zaslug za človeštvo: tisti, ki izume po tehniškem razmišljanju grozo in smrt noseč top ali tisti, ki je potom dolgotrajnega odgojevanja privedel človeka do spoznanja, da sta mir in sloga največi blagor za človeštvo, a jeza, rodivša silo, njega največi sovražnik. Prvi misli in dela tedaj duševno, — a učinek ali proizvod njegovega mišljenja je realna iznajdba, namenjena v pogin človeka. Ta namen je hiba na duhu dotičnika, četudi priznavamo njegovo delavnost in skrb. Realist ima tedaj vedno duševno delo, a končni učinki duševnega dela naj bodo dejanski, stvarni, realni, brez ozira na moralno stran. Drugi hoče idealizirati vse stvarno, pretirava lahko, a prav ima vedno, ker stremi po moralnem, ki mora v notranjosti dopadati vsakemu človeku.

Tehniška kultura še tedaj ni kultura. Ona se sicer rada imenuje kultura, a ona prinaša le zunanjih potrebščin in nepotrebščin in mnogokrat omehkuži ene, posirovi druge. Tehniška kultura se najbolj približa animalnim čutom človeka, se prilizuje na vse načine, da ona slabi plemenitejše strune človeške duše.

Tehniška kultura je vedno polna sladkih in prikupljivih vabil, zna zbuhati želje po njenem blagu in žene človeka na vedno pridobivanje, a uživanja, mirnega uživanja, njenih proizvodov ne dopušča rada. Kdor se vda realnostim, ne pozna več razumne razsodbe med potrebnim in nepotrebnim, vse se mu zdi poželjivo in zadovoljnost gine od dneva do dneva.

Razločiti med tem, kar si realno misleč človek, želi in med tem, kar zamore priskrbeti, postaja vedno večji pri tistih, ki nimajo dovolj gmotnih sredstev. Pri bogataših nastopi v takšnih slučajih apatija do vsega, pri siromakih nastopi čut nemoči, trajna duševna mršavost, zavist, potrnost i. t. d. Mnogokrat dovede realno mišljenje do katastrofe duha.

Pretirana tehniška kultura prinaša torej mnogo stvarnega, a za dušo kot takšno ni vedno srečna. Vsak dan slišimo o prominu realnostim vdanih ljudi, zgodovina pa kaže, da so propadli ob realnostih celi narodi, cele države. In Dr. Steinwender, podpredsednik v dr. zboru, opozarja državo na nepotrebnost vodnih cest na Moravskem i. t. d., ker ne morejo in ne bodo prinašale dohodkov, ki bi bili velikanskim troškom primerni.

Tako vidimo, da je treba pri tehniški kulturi, še neke kulture, ki stoji nad njo in ki se ozira na človeško družabno življenje.

Človek ne sme imeti le duha in moč za delo in pridobivanje in proizvajanje, on mora imeti duha in moč tudi napram sebi, mora se brzdati in se zavedati dolžnosti, ki mu jih nalaga življenje v človeški družbi, v državi, v obitelji. Človek ne sme le naravno proučevati ter jo izkoriščati, še bolj mora on proučiti človeško dušo in duševno celokupnost človeške družbe.

Med tehniško in zgol duševno kulturo mora biti ravnotežje in prijateljstvo. Ena ne sme podirati druge, ampak pospeševati mora ena drugo. In kjer primanjkuje duševne kulture, kjer se opravljajo ta realna dela in kjer poznajo ljudje le naravno-realni užitek življenja, tamkaj je treba pomnožiti duševno delo. In na kmetih hrepené ljudje po duševni hrani. Učitelji vemo, kako radi čitajo otroci in dorasli knjige leposlovnega, lepocutnega ali poučnega zadržaja. Pri tem ne zanemarjajo nobenih gospodarskih opravkov, ampak čitanje knjig ter primerni pouk v šoli so jim le prijetna in ljuba menjava v življenju napram telesnim opravkom.

Ne morem torej priznati, da bi v moderni odgoji kot edini činitelj veljal le princip — načelo — dela. Ni res, da bi se otrok po delu odgajal duševno. Duha odgojiti zamoremo le z duhom, le z duševnimi predstavami. Zato ostanem pri Herbartu, ki trdi, da odgajajo otroka le mišljenske snovi. Trdim nadalje, da navada in odgoja ni eno in isto. Otroka lahko naučim, navadam na delo. Navada potem odgojo do dela pospešuje, vendar pa ljubezen do dela, delavnost, ne izvira iz navade, ampak iz uvidnosti v korist, potrebnost in lepoto dela.

Klic: „Nazaj k zemlji“ torej ne more obveljati tako daleč, da bi se preustrojila ljudska šola z znižanjem šolskih dolžnosti in z uvedbo kmetijskega dela v njo. V teku 6 let ne more ljudska šola nuditi otrokom toliko mišljenske snovi, da bi imeli otroci tisto mero humanistične omike, ki je povsod v življenju potrebna. In ravno otroško srce in otroški duh je najbolj dovzeten za vplive humanizma. Doba 6 let zadostuje posebno za nižje ljudske šole komaj v toliko, da se nauče otroci glavnih predmetov. Posredovanje mišljenskih snovi ostane za poznejša in zrelejša šolska leta. Kako pa mislim o nadaljevalnih šolah, to bodem povedal pozneje. Le toliko povem tukaj, da otroci po šolski dobi ne ostajajo brez reda in uka, kakor pravi to neki gospod. Dvomim tudi, da bi splošne, obvezne nadaljevalne šole prinašale kaj družega, kakor pretirano in radi tega neuspešno delo za gojence in učitelje. Strokovnim šolam obeta uspeh le veselje gojencev na dotičnem delu, ki se ga tamkaj uče.

Uvodnom moje razprave sem omenil, da ni nič novega pod solncem. Tudi klic: „Nazaj k zemlji“ ni nov. Vsak pedagog ve, da je francoski mislec Rousseau, pozival človeštvo s prepričevalnimi besedami k narav-

nemu življenju. Učno načelo: „Poučuj naravno ali naravi primerno“ je zklilo najbolj iz Rousseaujevih odgojnih misli. Vsak posamezen pedagog dobro ve, da so našle Rousseaujeve misli mnogo priznavalcev, a še več takšnih, ki so njegov odgojni zistem z največjo mero mržnje in sovraštva odklanjali, ozir. zatiravali in prokleli. Rousseaujeve misli so bile vsaj navidezno potrte za dolgo dobo. Vrsta pedagogov je nastopila in začela graditi sestav ali zistem umetnega poučevanja in odgojevanja. Drugi so ostali Rousseaujevim idejam naklonjeni ter so jih hoteli razširjati. Znani največji pedagog in prijatelj človeštva Pestalozzi se je navzel Rouseanjevih misli in dobil toliko veselje do poljedelstva, da se ga je učil in vadil. Pestalozzi je bil prepričan, da preumetna kultura človeštvu škoduje, ker prinaša telesno in duševno hiranje. Zdelo se mu je, da se goji duh preveč, a telo premalo. Pogrešal je gojitev kmetijskih in poljskih opravkov. Radi tega je kupil nekaj zemljišča z namenom, da bi ustanovil tamkaj odgajališče. Imel je 50 ubožnih gojencev, ki jih je vadil in učil gospodarskih opravkov. Toda sreča mu ni bila mila — zavod ni prospeval in ni našel posnemalcev. Kje so bili uzroki? Životopis Pestalozzija pravi, da je manjkalo Pestalozziju dejanske previdnosti. Morebiti pa je bilo nekaj krivde na tem tudi pri gojencih, ki niso imeli ne veselja ne naravne sposobnosti za kmetiškogospodarski poklic. In prisilenje in prisiljevanje ne velja trajno nikjer. Pestalozzi, ki je prej mislil, da zamore zveza gospodarske šole z domačo odgojo zabraniti škodljivosti zgolj umetne odgoje, se je varal. Vsled te prevare je prišel do drugih misli. Rekel je takole: „Vaja in raba duševnih in telesnih sil, v posebnih in posameznih življenskih razmerah je stvar in skrb poklicne in stanovske izobrazbe. Ta pa mora biti podrejena splošnemu smotru človeške izobrazbe, ki se doseguje po splošnem izobraževanju notranjih sil človeške narave k čisti človeški modrosti.“

To Pestalozzijevo zahtevo od šolskega delovanja vsebuje tudi ljudsko šolski zakon v § 1. Pred 2 letoma smo slavili in praznovali povsod njega 40letni obstanek. V vznešenih predavanjih in govorih smo hvalili najpleminitejše njegove določbe in obljubovali so vsi prijatelji šole neomajno zvestobo napram njemu. Pa duševnosti tečejo čestokrat brez cilja in smeri kakor morski toki. Tako slišimo in govorimo danes na vseh koncih in krajih o potrebni reformi ljudske šole. In pazimo in bodimo oprezni in previdni. Iz reformacije lahko postane desformacija. Popustljivi in omahljivi ne bodimo kakor otroci.

Sedanje gibanje glede na reformo šolstva sploh in ljudske šole posebno kaže znamenja, da je mera duševne kulture ponekod polna in se zbuja želja po „Nazaj“. Za kmetijske šole bi bila žrtev gojitev humanizma na dobro in pospeševanje realizma usodepolna. To moramo učitelji na kmetih pripoznati. Ne dvomim na tem, da žele reformatorji kmetom najboljše. Res je tudi, da nas vse živi in zdržuje le realno delo. A res je tudi, da ureja

kakovost družabnega ali socialnega mišljenja, in zdržuje vez in občevanje človeka s človekom le kakovost mišljenja. In dragi! Socialno mišljenje gojiti zamoremo le po načelih človeštva ali humanizma. Grozna in strašna praznosta morala bi biti posledica v življenju, aki bi ne delil kruha z bratom brat s prav srčnimi čutili.

Stvari, ki jih navajajo nekateri zoper šolo, so čestokrat takšne, da si želimo njih skorajšnjo odpravo. Tako pravi n. pr. Gurlitt o nemškem šolstvu, da odgaja največ ljudi, ki tičijo vedno v knjigah, so neodkriti in nadležni jahalci zakonskih točk. Odkrite možatosti je premalo. Radi tega trdi, da so Angleži na boljšem. Ti se učijo manj, a telo gojijo bolj. Otroci uživajo popolno prostost, vsako prisiljevanje se opusti. To baje krepí samodelavnost in potrebno samostalnost. Tamkaj ni najti toliko navidezne kulture kakor v Nemčiji.

Temu mora naravno misleč učitelj pritegniti. Narava hoče osebnosti, a šola hoče zatreti vsa samostalna gibanja v otroku in mu vzame vso samostalnost. Šola se ne da z ozirom na notranje delovanje navezati na določbe in točke. On zahteva samo primerno učečo osebo, ki zamore iz neusahljivega vira duha in čuvstva vedno in povsod pozitivno vplivati na otroke. A to zamore storiti le dolgim potom izobražen in omikan, povrh človekoljuben in vnet učitelj. Ljudskošolski reformatorji tega ne želijo. In ravno to se zdi meni sumljivo.

Učiteljstvo na ljudskih šolah je že davno spoznalo, da bi višja in obširnejša njegova izobrazba ojačila njegovo delovanje na korist človeške družbe. V tem smislu se je potegovalo in se poteguje za razširjanje učiteljšič i. t. d.

Vsi vemo, kakšno je povprečno mnenje občinstva o izobrazbi ljudskošolskega učitelja. Da nam ne privoščijo več izobrazbe tudi višji krogi ne, to je žalostno. V koroškem deželnem zboru je izjavil l. 1902. neki dež. in drž. poslanec, da ne more biti za visokošolsko naobrazbo učiteljstva. Takšna naobrazba bi odtujila učitelja njegovemu poklicu, iztrgala ga iz njegovega družabnega položaja in ga storila nezadovoljnega. Učitelj bi ne mogel več med kmetskimi ljudmi živeti in to bi škodovalo učiteljskemu poklicu.

Takšnega mnenja je bil napredno misleč poslanec. Navedel sem ga tukaj le zaradi tega, da vidi psihološko naobražen učitelj, kakšni motivi sodelujejo pri stremljenju po reformi ljudske šole, če se oziramo na današnja mnenja o potrební meri učiteljske naobrazbe. Stvar gre seveda bolj v šolsko politiško stran, vendar ima vsaka politika psihološko ozadje, ki ga sme slobodno pogledati tudi pedagoško znanstven „Popotnik“.

Pomislímo torej! Učitelj se naj priuči in navadi kmetijstva, poljskega in drugega dela. Kmetskega učitelja je drugače izobraziti kakor mestnega. Učitelj ne sme biti estét, posebno ne nezadovoljen estét ali lepočutnež.

Kaj še hočemo več od reforme ljudske šole? Ako še na drugi strani slišimo, da je ljudska šola prokletstvo, prosveta pa nesreča za ljudi, potem lahko reformiramo do ničle in stopimo na stališče prvotnega človeka. Zlata doba za šolo ni bila le ena.

Toda vprašajmo tudi, odkod izvirajo težnje po znižanju kmetiške in učiteljske naobrazbe? Mislim, da je krivo na tem v prvi vrsti nepoznanje vrednosti in veljave dobre odgoje, a v drugi vrsti zavist, ki ne vidi rada splošnega dviganja ljudi navzgor.

Čudno. Na eni strani malenkostno preziranje učitelja zaradi nizke naobrazbe, na drugi strani trditev, da mu ni treba večje naobrazbe. Na eni strani trditev, da provzroči mnogo javnih nečednosti ljudska šola, na drugi strani se jo hoče preustrojiti z učitelji vred na realistično stran. Kakšna logika, ki trpi takšna protislovja? Mens agitāt molem — duh vlada svet — to bodi osnovna misel pri šolskih reformah. Naprej — nazaj gre samo.

(Dalje.)

H. Scharrelmann.

(Pav Flerè)

(Dalje.)

Človek se je izvil iz šolnika, pa je napisal tudi učne poskuse. Take brez vprašanja, pa brez odgovorov, kar snov.

Svetopisemske zgodbe — ne, kakor jih pripoveduje sv. pismo. Življenje je stopilo vanje, umetnik se je poglobil v to življenje, naslikal je sliko, premljeno z realitiko in dušo.

Dejal bi človek celo, da nimajo pravzaprav v knjigi, ki naj bo „priprava in pomoč“ učitelju, mesto take povestice, ki spadajo na mizo mladinske literature. A knjiga je delo Scharrelmanna, psihologa in nmodernega pedagoga, ki kaže otroški svet začudenim očem, ki so mislile, da žive otroci v njihovem, ne pa v svojem svetu.

In ti načrti so črtice, tako otroško preproste, pa globoko zamišljene, pa tako zanimivo pisane, da čitaš, čitaš, se učiš sam iz njih in se nasmeješ, kakor se nasmejejo deca, katerim bi podal to snov: tako je njihova, pa tako obilna in tečna . . . Človek diha iz teh načrtov; prijatelj, da bi stopil k njemu, mu stisnil roko, pa se mu zazrl v lepo, mehko dušo . . . Zazrl bi se in čital iz nje: z zlatom otroške naivnosti je prepletena, z biseri čistosti je posuta. — To so načrti. Duša mu jih živi, oko jih pregleda — in ta duša je topla in to oko je bistro. Pa globoko verna je ta duša in se klanja pred svojim Bogom, ko moli kot otrok . . .

S tiho grozo, pa usmiljenim pogledom govori o krvoločnosti in grozovitosti v zgodovinskih dogodkih. In cele novele po zgodovinski snovi nastajajo v njegovih pripravah, pisane s toliko toploto, s toliko ljubeznijo do doma in s tolikim domotožjem v tujini . . . V taki obliki rešuje zgodovina etične probleme; vendar pa morajo stopati junaki iz višin, propalnice iz nižin in oboji so ljudje — to je etika zgodovine v življenju . . .

Globoko gleda domovini v lepe, tajinstvene oči. Iz teh oči ga gledajo čiste in velike misli, nič majhnega, nič egoističnega. Iz teh oči vro le velika, globoka in vroča čustva ter železna, dobra in poštena volja — kakor domovina hoče biti.

Okenca, okenca, skozi katera zro deca po svetu: sami mali koščeki so od danes in od davnih časov; iz sobe, pa iz zunanjega sveta.

Tolstoj!

„Tolstoj, ta čez vse meje gorkodušni, ta čez vse meje plemenit prijatelj človeštva, je moj vzor. Pri njem se sklada celo najmanjše dejanje in nehanje z njegovimi velikimi idejami. Vse na njem je konsekvencna in harmonija! Tako živi svoje resno, zaprto, polno življenje!

„Po njem se mora delati, da se napolnijo tudi najnepotrebnejše minute, najpustejši dnevi in ure s svežim življenjem. Vedno in vedno se mora misliti z vso dušo, da se najdejo in preizkušajo nove oblike za delovanje, to je edino pa tudi najgotovjše sredstvo proti življenjski puščobi in proti — šolski puščobi.“

Taki so načrti.

* * *

„Pot k moči.“ Drugi del „Prisrčnega pouka“.

Nadaljevanje prvega dela je knjiga; če je bil prvi „pomladni popek“, je drugi „bogat poleten poganjk“. V vsi knjigi hodi Scharrelmann svojo pot; ne gremo pa mi z njim, dal nam je le navodila, naročila, pokazal nam je postajališča, ki naj bi bila koristna za onega, ki se še ni preskrbel s popotnim brašnom, z mislimi, samoniklimi, samosvojimi — težka pa sploh za vsakega. In zanimiva! Zanimiva za onega, ki je že na nji in zanimiva za onega, ki na njo šele stopi! Tako zanimiva kakor pot, je tudi opis te poti, ta knjiga. — Do svoje osebnosti pa mora posebno vsak, kdor hoče imeti besedo pri šoli in zlasti tem daje Scharrelmann v roke to knjigo „v globoko notranjo rast vseh resno iskajočih“ . . .

Knjiga je razdeljena na deset poglavij in govoriti hočem tudi jaz o nji v desetih delih.

I. P r o d u k c i j a i n n e k o n c a. „Jaz pa sem zrl v nebo“, pravi, ko dobiva pri pouku doneske od otrok, konkretne doneske, ki izpopolnjujejo abstraktnost stavkov, ki čim več zamolče, tem težje jih umejo otroci. Ozira se tu zlasti na abstraktnost zgodb iz sv. pisma, rešuje jim

vzročnost, ker je sama besedica „ker“ tako redka v zgodbah. Ampak brez motiviranja dejanja ne gre, ne gre niti pri odraslem, ki zahteva pri vsaki lektiri od pisatelja psihološke in stvarne utemeljitve, ne gre pri otrocih celo ne. In zato utemeljuje, motivira. Utemeljuje, detajlira; Bog mu je ustvaril človeka, ker ga ni poznala in umela nobena žival. Bog je ustvaril človeka iz potrebe po ljubezni. Kača zapelje človeka, ker se hoče maščevati nad Bogom... (tako Scharrelmann v svojih detajliranih, motiviranih zgodbah.) Pa česa vsega se ne boji uporabiti: anahronizmi so mu dobro došli, posebljenosti — sploh vse, kar razred frapira. — Od tega je odvisno: „Dokler sem napram svoji snovi popolnoma objektivni, dokler — mrzel kot pasji gobec — le izbiram znanstvene drobtine in jih le površno povoham, do tedaj bom pač malo čutil o živem življenju v snovi. Tu ni treba referirati, opisovati, ampak predstavljati, slikati, pripovedovati, oblikovati. To je ona velika naloga, ki mi jo mora nuditi vsaka — zgodbenska zgodovinska ura“. — Sploh pa „hočem tudi in moram imeti nad poukom veselje, ki naj ga občutijo otroci. Ne le za otroke naj se poučuje zanimivo, ampak tudi za sé. Ura, ki ne napravi učitelju veselja, je toliko vredna, kakor ona, ki je bila dolgočasna otrokom. Obojih zanimanje je enakopravno“.

Vsako snov in vso snov pri vsakem predmetu je treba detajlirati, motivirati in pootročiti, če hočemo, da rodi v šoli zanimanje; in to so sploh „tri glavne postavbe pedagoške umetnosti“.

Tako tudi v realijah, tudi tu mu je glavno, kako obravnava in ne kaj. „Najti moramo pogum, omalovaževati tudi dogodke, znanstvene detajle, resnice v prid predstavljanja, in sicer iz čisto metodičnih vzrokov“, ker vsa resnica še ni tako trdna, da bi ne smeli pričakovati, da pride jutri v svet drugačna trditev kakor je danes. Pač pa se mora ozirati na notranjo resnico. „Ona je institucija, ki se nikdar ne moti. Nji se mora podrediti vse, pa tudi le nji se mora v šoli podrediti vse, vsaka snov, vsaka predstava, vsaka vaja. —“ Te notranje resnice pa ne dosežemo s studiji, ampak edino le „ji služim z ojačenjem svojih produktivnih zmožnosti, z oblikami, notranje resničnimi oblikami“. Učitelj pa mora biti umetnik in kot tak mora predstaviti, podati.

Dobro predstavljati in veliko znati je dvoje, in kaj je za učitelja večje vrednosti, nam pač ni treba iskati odgovor še pri Scharrelmannu. — O, in on ne diskreditira učenja — njegov namen gotovo ni to; ampak balasta ne, več poglobitve, več notranje resnice. Kolikor je več balasta, toliko bolj je ovirana ustvarjajoča sila — njemu pa je v produktivnih preparacijah moč in lepota.

Pa ne le on mora biti produktiven, tudi otroci morajo biti. In tako gre vse dalje svojo pot brez mehničnega drila, brez morečnosti duha, vse dalje v znamenju: „Produktion und kein Ende!“

II. Scharrelmann študira šolska berila. Iz večih knjig kaže odstavke in pravi: „Berilni šund in ni konca. Vedno je na površju in enaki so si kot jajce jajcu. Dokler pa manjka porabne berilne literature, tako dolgo je tudi obramba berilnih fabrikantov, ki pravijo: „Kaj kočete? Nimamo nič boljšega! Dajte nam boljše berilne snovi, potem pa hočemo tudi mi odbirati radi pravilno“ — popolnoma opravičena. — Dokler pa še niso vstali našemu ljudstvu veliki pisatelji za nemško čitanko, si mora pa pomagati vsak na svoj način preko podedovanega šunda. — Srečen in skoro rešen je tisti, ki se lahko slepi z raznimi knifi preko pomanjkljivih globočin, otroške vsebine, sladkobne oblike i. t. d.“ In ta različen knif mu je že dostikrat pomagal, ker „kjer se konča pisateljeva modrost, najde živ razred še vedno nadaljevanje“.

Kaže nam v tem odstavku nekaj spisov, ki so „nastali v skupnem delu ali vsaj z veliko pomočjo otrok v razredu kot spisovne vaje, razgovori i. t. d. — jaz si mislim, da jih je delal Scharrelmann tako, da je legel skupen dih duš nad razred in tega so skupaj upodobili. Lokalen je večkrat kolorit, tudi dialekt jim pusti, njihovo bremensko „Platt-nemščino“, ki ne razumejo pismene. Za primer zadnjo kitico iz „W i h n a h e n“ (božič):

„O Wihnachstid! O schöne Tid!
Un allen Harten mackst du wit!
Un alle Harten sünd vull Dank!
Un alle Ogen de sünd blank.“

kakor da bi vdihnil otrokom moč, da mu dajo svojo dušo . . . „Vsaka beseda pa je moč, ki izhaja iz tebe, da budi isto moč v tvojem bližnjem, da oživi en tvoj del v njem . . .“

* * *

III. V „Opisih in povestih“ je popolnoma Scharrelmann, kakor so ga kazale vse knjige dozdej: umetnik in človek z vedrim očesom, pa globoko dušo. Popolen mislec, umetnik in pedagog stoji v njih pred teboj. Če si opazil v prejšnjih delih še tuptam kako malo negotovost, je tu že izginila popolnoma, ker tudi njemu je: „Moči zbuditi in moči ohranjati: to je bil odnekdaj skrivni delavni recept vseh pravih ljudskih prijateljev in ostane večno“. — Čital bo te črtice z zanimanjem vsakdo, ki mu je tudi za otroka in šolsko reformo.

* * *

IV. Pri „Vprašanjih časa“ mu je motto: „Ne dajaj nobenega slabega zgleda svojemu bližnjemu! —

Vdinjali smo se učitelji kulturnemu diletantizmu na tolikih poljih, ker nismo čutili potrebe po celokupnosti kulture. Šola nam je bila muka, trpljenje — mesto, ki je imelo vse druge probleme, kakor jih ima živ-

ljenje. In kolika napačnost je v tem! „Ne sme biti nobenega „vprašanja“, ki bi se ne zrcalilo tudi v pouku. Kar so ljudje čutili, mislili, hoteli, nič ne sme biti principijelno izključeno iz pouka. Tudi v razredu bi imel jaz rad občutek, da „naj mi ne bo tuje nič človeškega“. — Kjer je volja, tam je tudi pot. Naši veliki pesniki sami naj bi vstali v razredu, njih umetnost naj se zrcali v učiteljevi, naj jo izpolnjuje. „In mi se razveselimo vse krasote človeških kulturnih cvetov, poletimo k vsem zvezdam, pa le, da povsod čitamo, raziskujemo in se učimo studirati s pedagoško vestjo“.

Učiteljevo delo bodi delo pedagoga: „M o č i b u d i t i, pa te kolikor mogoče vzpodbujati k delovanju, to je vsa skrivnost pedagogike, ki si hoče napraviti šele počasi pot.“

Šola le nadaljuje, kar sta začela dom in cesta; in mnogo sta storila ta dva. Zato pa je greh zoper sv. Duha, če začne zidati šola nanovo, ko bi ji moral biti temelj že pridobljeno. In tu mu je vedno kardinalna zahteva: Greift nur hinein ins volle Menschenleben!“ pa: „Es lebe das herrliche, goldene Leben!“ je njegova deviza. Da, da, to dajmo otroku, ne pa okostenelosti današnje šole! . . .

Nehote mi prihaja tu na misel, kako se je zbudil pred leti Cankar in je zapisal o slovenskem narodu: „Tako se je zgodilo, da se dandanes umetnik in narod ne razumeta več . . . Ker je ostal narod tam, kjer je bil pred petdesetimi leti in se je po zaslugi svojih glasnih vodnikov pogreznil še za dobrih par klafter globlje, zahtevajo ljudje, da naj občepi tudi umetnik v jami nad Dobrušo ali v Črnem grabnu“ — pa si zamenjam „narod“ z „otrokom“, njegove „vodnike“ pa s „šolo“. — Ej, življenje je vedno isto, le njegova oblika je različna . . .

Če pa hočemo res doseči vse, kar nudi življenje, se moramo ozirati v prvi vrsti na umetnost — umetnost mora v šolo! Ne obstoji pa v tem, da so poslikane šolske stene z modernimi patronami, da uvedemo v šolo tudi risanje po modernih zahtevah; to je vse premalo:

„Vsaka ura mora biti umetnija! — Vsaka lekcija bodi močen odtis učiteljeve osebnosti. Vsak vzgojni in poučni vpliv na mladino naj bi iskal po umetniških sredstvih, t. j. po vseh sredstvih, ki jih podá učiteljeva individualiteta in vsakokratna snov.“

Scharrelmann sam priznava, da je ta zahteva zelo obširna, da, celo preobširno, ampak pot mora biti taka, da tvorita šola in dom skupni temelj za delo. To pa je mogoče le tedaj, če sta uglašena šola in dom na isti osnovni ton: na zbuditev in pospeševanje vseh vstvarjajočih moči v otroku.

V dosego tega predlaga Scharrelmann sledeče točke:

1. Literatura za naprej — čitanje za šolo in dom naj se vstvari in zbere.

2. Poskušnje najresnejšega dela odraslih z otroci naj se priobčijo; to naj bodo primeri najživejšega pouka.

3. Tudi otroško delo samo mora priti do svoje veljave.

4. Starši in učitelji potrebujejo male migljaje za opravilo otrok.

5. Tudi teorija, nova učna in vzgojna teorija za šolo in dom je potrebna.

Pedagogika je eksaktna znanost in ima pravico in dolžnost na metodo eksaktnega raziskovanja: poskusa. — In za nas vse pa je potrebna „prostost, ki se omeji sama z ljubeznijo do otroka in z veseljem do vstvarjanja“.

„Premostitev prepada med šolo in domom bo bržkone največji problem, ki ga bo imela rešiti najbližja bodočnost.“ — In če pravi Fr. Nietzsche: „Prišel bo čas, v katerem se ne bo mislilo druge misli, kakor ono vzgoje —“ izraža k temu Scharrelmann svojo željo: „Dieser Zeit möchte ich einen großen Schritt entgegengehen.“

V tem poglavju govori še tudi „O mladinskih spisih in njih ocenjevanje“. Ta odstavek bi priporočal vsem, ki hočejo kdaj omočiti pero za mladino; vsem „mladinskim pisateljem“ bi zaklical z njim: „Čustveno življenje otrokovo je za nas preveč nov svet, to nam otežkoči sodbo. Mogoče si moramo najprej zaželeli perijodo pogumnih pedagoških eksperimentov, da dobimo po poiskusih temelj za otrokovo estetiko“ — ker tudi najboljši pisatelj še ni tudi pisatelj za otroke!

Iz vseh strani tega poglavja, polnega ljubezni do malih, pa diha želja: „Naj bi zasvetilo solnce v njih očeh in srcih in napravilo sprejemljive za domači zrak in domači vonj!“

(Dalje).

Narodna prosveta na Bolgarskem.

Bolgari so bili finsko pleme, so se okoli l. 500 po Kr. naselili na balkanskem poluotoku, se tam pomešali s Slovani ter sprejeli slovanski jezik in slovanske šege, le ime so obdržali bolgarsko. Na Balkanu so se prvotno naslanjali na bizantinsko grško kulturo. Kmalu potem sta slovanska apostola sv. Ciril in Metod uvedla slovansko službo in slovanske črke. V desetem stoletju so njuni učenci širili med Bolgari slovanske knjige. Na ta način se je razvila ideja politične, cerkvene in narodne samostalnosti. V tem času so se že tudi pojavile prve bolgarske šole, seveda so bile cerkvene kakor takrat povsod. Ko pa so Turki v 14. stoletju prodrli na Bolgarsko, so uničili lepo razvito bolgarsko književnost.

Grki so dobili edino pravico na cerkev in šolo in carigradski patrijarhi so preganjali narodno šolo in cerkev. Grški škofi in duhovniki so uvedli povsod grški jezik. Le tu in tam so bile privatne bolgarske cerkvene šole, učitelji v njih so bili navadno redovniki. V teh šolah se je učilo tudi pisati, brati in računati, višje izobrazbe pa je moral vsak iskati v grških šolah. V začetku 19. stoletja je bilo takih bolgarskih šol okoli 100.

Zdaj so si Bolgari priborili samostalni bolgarski cerkveni patrijarhat v Carigradu. Vsled tega se je l. 1835. ustanovila prva javna čisto bolgarska šola v Gabrovem, do l. 1873. je takih šol bilo že 1658. Te šole je izdrževal ali norod sam ali bolgarski cerkveni eksarhat. Prvotno so bile preproste ljudske šole, a so se sčasoma razširile v meščanske šole, gimnazije in učiteljišča. Poleg teh so bila še semenišča za duhovnike. V višjih šolah se učili vsi potrebni predmeti kakor na zapadu, od jezikov pa staro- in novobolgarski, turški, francoski in grški. Ljudska šola je trajala 4, meščanska 3 leta, višje šole pa 6 let.

Leta 1878. se je proglasila Bolgarija za samostalno kneževino, l. 1885. se je združila z Vzhodno Rumelijo, tako da obsega zdaj 96.345 km² in ima nad 4 milijone prebivalcev (po številu prebivalcev in velikosti približno kakor Hrvatsko, Slavonija, Bosna in Hercegovina skupaj).¹ Zdaj se je narodno šolstvo krepko razvijalo. Leta 1909. pa je mlado carstvo še izpopolnilo svoje šolske zakone in s tem stopilo v vrsto drugih evropskih držav.

Ljudske šole.

Pred obiskom ljudske šole lahko otroci obiskujejo otroške vrtce, katerih pa je dozdej še malo. Učitelji in učiteljice teh vrtcev morajo imeti zakonito prepisane skušnje.

Ljudske šole so občinske in državne. Obvezni šolski obisk traja od 7. do 14. leta. Vseh ljudskih šol je bilo l. 1909. mestnih 414 in vaških 4660, od vaških je bilo deških 32, dekliških 52, mešanih pa 4576. Šolskih otrok je bilo 430.111 in sicer 262.394 dečkov in 167.717 deklic. Učiteljev je bilo 5905, učiteljic 3561. Razredi so štirje in dve leti ponavljalne šole. Šolsko leto traja od 1. septembra do 29. junija, a se sme na vaseh zaradi poljskega dela tudi prej končati. Učni predmeti so: verouk in nauk o vedenju, bolgarski jezik in nazorni nauk, računstvo in geometrija, zgodovina, zemljepis in zakonodajstvo, prirodopis, risanje, petje, telovadba in igre, ročna dela. V 1. in 2. razredu je po 22. v 3. in 4. po 28 učnih ur. Na telesno vzgojo se posebno pazi; v mestih telovadijo otroci v telovadnih društvih, na vaseh delajo na vrtu. Deklice vadijo bolj igre in plese, sicer je njihova izobrazba enaka deški. Vendar splošno žene zaostajajo v izobrazbi, kar se tudi kaže v številu šolo obiskujočih deklic.

¹ Glej lanski „Popotnik“ str. 126, 254, 350.

Zdravstveno nadzorstvo čez ljudske šole imajo okrajni zdravniki, v mestih so tudi posebni šolski zdravniki.

Mnogo se stori za stavbo šolskih poslopij. Vlada je izdala za nje natančne predpise in načrte. Vaške šole morajo imeti 1000 m² dvorišča, mestne vsaj 300 m². Učne sobe morajo biti 10 m dolge, 7 m široke in 3¹/₂—4 m visoke. Klopi se vpeljujejo z dvema sedežema. Leta 1907. se je izdalo za učiteljske plače, šolske stavbe in učila 12 milijonov frankov. Vlada je k temu prispevala 5¹/₂ milijona frankov.¹

Učitelji služijo tri leta začasno z naslovom kandidati, potem postanejo definitivni. Temeljna plača je 1440 frankov, k temu pridejo 4 petletnice po 240 frankov. Učiteljstvo plača država, a občine prispevajo po 450 frankov za vsakega učitelja. Od plače se odtegne 6°/_o za pokojnino.

Ljudske šole upravlja posebni šolski svet, ki ga voli občina, a je popolnoma samostojen. Služba šolskih svetov je častna, njih dolžnost je, da nadzorujejo in imenujejo učitelje, da upravljaajo šolsko premoženje in se brigajo za ubožne otroke. V pedagoškem oziru nadzoruje ljudske šole 12 okrožnih in 64 okrajnih nadzornikov. Nadzornike imenuje vlada. Okrožni nadzorniki so gimnazijski profesorji filozofsko-pedagoške skupine, okrajni nadzorniki pa ljudskošolski učitelji. Oboji morajo biti vsaj 5 let v službi in morajo napraviti posebno nadzorniško skušnjo. Plače jim ostanejo iste, dobivajo pa še nadzorniško doklado in potne stroške.

Bolgarsko učiteljstvo je združeno od l. 1895. v posebno Zvezo s 70 društvi in 3500 člani. Zvezino glasilo je „Seznanije“, premoženje zveze znaša do 200.000 frankov. Učiteljstvo in vlada se trudijo za kulturni napredek svojega naroda. V zadnjem času se snujejo razne kulturne in humanitarne šole in zavodi, n. pr. za gluhoneme, za slepe, za analfabete, ferialne kolonije, šolske kuhinje itd. Glavni časopis za otroke je „Zvezdica“ in ima 15.000 naročnikov.

Progimnazije.

V večjih krajih so trirazredne progimnazije, ki nadaljujejo ljudsko šolo in pripravljajo za gimnazije. Teh progimnazij je 32 deških, 23 dekliških in 273 mešanih ter imajo 39.474 učencev in učenk. Učni predmeti so: verouk, bolgarski in cerkveno-slovanski, francoski ali nemški jezik, zgodovina, zemljepis, zakonodajstvo, aritmetika in geometrija z geometrijskim risanjem, prirodopis z ozirom na gospodarstvo in trgovino, risanje, ročna dela, petje in telovadba. Občine vzdržujejo poslopja in prispevajo za vsakega učitelja po 900 frankov. Na koncu progimnazije dela se posebni izpit, po katerem se preide v gimnazijo. Po dovršeni progimnaziji lahko grejo dečki tudi na posebne dveletne višje tečaje za poljedel-

¹ Bolgarska denarna enota je lev, ki ima isto vrednost kakor francoski frank ali italijanska lira, t. j. 95 vin. avstr. veljave.

stvo, industrijo ali trgovino, deklice pa za ročna dela in gospodinjstvo. V teh tečajih se učijo še bolgarski jezik, pedagogika, fizika, kemija, geometrija in geometrijsko risanje, prostoročno risanje, glasba in petje. Po takem tečaju se lahko dela posebna skušnja za učitelja takih specialnih predmetov.

Učitelji za progimnazije morajo dovršiti vseučilišče ali po dovršeni progimnaziji posebni tečaj iz pedagogike. Temeljna plača je 1920 frankov, petletnice so po 300 frankov. Učiteljev in učiteljic na progimnazijah je 1799, imenuje jih vlada. Vzdrževanje progimnazij je l. 1909. stalo okoli 2 milijona frankov. V tem letu jo bilo še okoli 150 višjih specialnih tečajev na raznih progimnazijah.

Učiteljišča.

Učiteljišča so urejena po avstrijskem in hrvatskem sistemu, ker je mnogo bolgarskih pedagogov študiralo v Zagrebu. Iz progimnazije pridejo učenci na učiteljišča. Pri sprejemu ne smejo biti več kot 17 let stari. Učna doba je 4 leta. Predmeti so: verouk, bolgarski jezik, pedagoška in filozofska propedeutika, šolska praksa, zgodovina, zemljepis, zakonoslovje in narodna ekonomija, matematika, prirodne znanosti, gospodarstvo, higijena in popularna medicina, ruski, nemški ali francoski jezik, petje in gosle, risanje in lepomis, ročna dela in teorija telovadbe. Kot prosti predmeti se učijo tudi stenografija, knjigovodstvo, pisanje na stroj, glasovir. Na ženskih učiteljiščih se učijo namesto gospodarstva ženska ročna dela in gospodinjstvo.

Zdaj se izdeluje novi učni načrt za učiteljsko izobrazbo. Bodoči učitelji bodo po progimnaziji študirali še tri leta gimnazijo in potem dve leti specialne pedagoške predmete. Na ta način upajo doseči, da bi se učiteljskemu stanu posvetili samo učenci, ki imajo pravo voljo za to. Misli pa se tudi na to, da bi še le po dovršeni gimnaziji dve leti študirali pedagoške predmete oni, ki hočejo postati učitelji.

Pri vsakem učiteljišču je vadnica za hospitacije (v 3. letniku) in samostojne nastope (v 4. letniku) kakor pri nas. Zrelostna skušnja obsega pismene naloge iz bolgarskega jezika, pedagogike, matematike, ustno iz verouka, zgodovina, zemljepisa in prirodopisa.

Profesorji na učiteljiščih so v plači in v vsem enaki onim na gimnazijah ter morajo imeti iste študije.

Učiteljišč je na Bolgarskem 5 moških in 4 ženska z 2495 učenci in učenkami ter 194 profesorji. Stavbe so velike in moderne ter opremljene z najmodernejšimi učili. Vzdrževanje učiteljišč stane 300.000 frankov na leto, ustanove za uboge dijake znašajo 50.000 frankov.

Gimnazije.

Pouk traja 8 let. Od četrtega razreda se deli gimnazija v dve vrsti: v klasično in realno gimnazijo. Nekatere gimnazije imajo obe vrsti, nekatere samo realno vejo. Zdaj se pripravljajo trije tipi gimnazij: klasična z grškim in latinskim jezikom, polklasična samo z latinskim in realna brez klasičnih jezikov.

Učni predmeti so: bolgarski, francoski, ruski, latinski, grški jezik, posvetna in cerkvena zgodovina, zemljepis, zakonoslovje in narodna ekonomija, algebra in geometrija, deskriptivna geometrija, fizika, kemija, prirodopis in higijena, filozofska propedeutika, risanje petje in glasba, telovadba. Na ženskih gimnazijah se uči namesto narodne ekonomije gospodinjstvo, vzgojeslovje in ženska ročna dela.

Gimnazijski profesorji morajo dovršiti vseučilišče, opraviti poskusno leto na gimnaziji in potem napraviti profesorsko skušnjo. Kot poskusni kandidati dobivajo 1200 frankov, po skušnji pa se stalno namestijo z začetno plačo 3000 frankov na leto.

Šolsko leto se začne 1. septembra in traja do 29. julija.¹ Božične počitnice so od 23. decembra do 8. januarja, velikonočne 12 dni. Šolnina je 20 frankov na leto. Gimnazijci nosijo posebne kape z znakom svoje gimnazije, deklice pa posebno preprosto obleko.

L. 1909. je bilo na Bolgarskem 14 moških in 10 ženskih gimnazij,² na moških 727 profesorjev, na ženskih 131 profesorjev in 123 profesorice. Učencev je bilo okoli 10.000, učenk pa 5000. Vse srednje šole vzdržuje vlada in je na leto določeno blizu 3 milijone frankov za stavbe, profesorje, podpore, štipendije in učila.

Vseučilišče.

L. 1888. je ustanovljena v Sofiji visoka šola in sicer filozofska fakulteta, l. 1892. se je dodala pravna in po zakonu iz l. 1909. bo se dodala še tehnična in poljedelska fakulteta.

Na vseučilišče se sprejemajo abiturijenti gimnazij in učiteljišč, učiteljiščniki pod pogojem, da napravijo v 2 letih gimnazijsko maturo. Ti 2 leti pa se jim vračunata v vseučiliški študij.

Vseh učnih moči na vseučilišču je 74, slušateljev 1230 in slušateljic 279. L. 1909. se je vpisalo okoli 60 učiteljiščnih abiturijentov in blizu 50 častnikov, ki so napravili maturo. Šolnina je 20 frankov na semester, za laboratorij še posebej 20 frankov.

Različne kulturne institucije.

Poleg naštetih vrst šol so še razni prosvetni zavodi. Umetniško-industrijska šola s 3 oddelki; za lepe umetnosti, za umetno industrijo in za

¹ Če ni to tiskovna pomota v poročilu „Nast. vjesnika.“

² Glej lanski „Popotnik“ str. 158! Kaj je prav?

učitelje risanja, potem narodni muzej, ki je osnovan l. 1879. skupno z narodno knjižnico, etnografski muzej, ustanovljen l. 1900, narodni knjižnici v Sofiji v Plovdivu, narodno gledišče, ki je državni zavod. Ministrstvo prosvete podpira te in še druge prosvetne zavode in društva. Za l. 1910. znaša proračun prosvetnega ministerstva 21 milijonov frankov, dočim celotni državni proračun Bolgarskega carstva za isto leto znaša 172 milijonov frankov. V kulturnem oziru je Bolgarsko gotovo najnaprednejša država na celem Balkanu.

„Nastavni vjesnik“

(po oficijelnih poročilih bolgarskega prosvetnega ministerstva) Za „Popotnik“ priredil prof. Fr. Vajda.

Tuberkuloza.

J. K

(Dalje.)

Kako se dobi tuberkuloza.

Še dandanes se šteje jetika med podedljive bolezni, a to mnenje je napačno. Res je sicer, da se pojavlja v rodovinah kar pa je lahko razumljivo pri obstoječih razmerah.

Tuberkuloza se naleze na dva načina, ker sta bacilom mogoča samo dva pota v človeško telo: s hrano in z zrakom. V hrano pridejo z mesom in mlekom tuberkuloznih živali, s hrano pa v kri, ki jih raznese v različne ude. Zato je treba jedi dobro prekuhati, mleko naj vre najmanj 3 minute.

Pogosteje kakor z jedjo pa dobimo bacile z zrakom, ker jih vdihamo. V zrak pridejo s prahom. Jetišni ljudje pljuvajo šestokrat na tla, v pljunku se nahajajo milijarde bacilov: ki se vzdignejo s prahom v zrak, kadar se pljunek posuši. Tako se zrak naravnost okuži. Nevedni ljudje še stopijo na pljunek kakor bi hoteli s tem zabraniti škodljivost, a s tem pospešijo nevarnost. Pa tudi pri kašljanju, govorjenju in kihanju lahko razpršijo jetišni ljudje bacile v zrak.

Jetičen človek je torej največja nevarnost za svojo okolico, kajti jetika je odprta tuberkuloza, pri kateri bacili lahko zapusté telo. Trebušna, kostna tuberkuloza in druge se imenujejo zaprte. Ti bolniki tudi niso tako nevarni za svojo okolico.

Nevarnost infekcije pa je tudi v raznih slabih navadah, vsled katerih posebno otroci nalezejo to bolezen. Tako se na pr. otroka naj nikdar ne poljubuje na usta, ker je odrasel človek često bolan, ne da bi vedel

sam za to, da celo zdrav človek ima pogosto bacile v ustih. Otrokom se zato tudi jedi naj ne prežvečejo, kar je sicer obča navada. „Tudi „fopek“ je taka reč, ki se najprej vlačí po vseh mogočih kotih, potem pa se da otroku v usta. Včasih še ga mamika popred pomoči v svojih ustih. Mnogokrat snažijo starši s svojim nečednim robcem otrokom usta in nos, da celo umivajo jih v ustih pomočenim robcem.

Iz tega torej uvidimo, zakaj ostane tuberkuloza rada v rodovinah zlasti pa tedaj, če so bolniki neprevidni ali pa sploh niso poučeni, v kako nevarnost spravljajo vso svojo okolico.

Ali se po vsaki infekciji pojavi bolezen?

Če pomislimo, da ni prostora, v katerem ni več ali manj bacilov, kajti nas obdaja takorekoč sfera raznih bakterij, se lahko bojimo, da zdaj pa zdaj naredimo usodepolni vdih ter zapademo neizprosni bolezni. To bi bil pretiran strah. Vsak človek vdiha bacile, a vendar se ne pojavi vsikdar bolezen, saj bi že sicer človeštvo izumrlo. Človeško telo ima lastnost, braniti se proti sovražnikom z lastnimi sredstvi, ki še jih omenim pozneje.

Da se sovražni vsiljivec more nastaniti v človeškem telesu in povzročiti bolezen, je odvisno od sledečih razmer:

1. Mnogokratna infekcija.

2. Če se vdiha mnogo bacilov naenkrat.

3. Ni vsak bacil enako nevaren. Najbolj strupeni so isti, ki pridejo direktno od bolnikov brez prestanka. Tudi pri raznih bolnikih je strupenost bacilov različna.

4. Najvažnejšo ulogo pa ima infektiran človek sam. Za močno in zdravo telo ni lahko nevarnosti, tem večja pa je za slabotnega človeka. Posebno že po svoji naravi slabotni, suhi, veliki „jetični kandidati“ poplašajo često svojo visokost s svojim življenjem. Tudi težke bolezní kot tifus, pljučno vnetje, močni prehladi i. t. d. oropajo naše telo obrambe zoper tuberkulozo. Tisoče ljudi pa zboli vsled pijančavanja. Tudi prenaporno delo, zlasti pa slaba hrana in stanovanje ugladijo pot tej bolezní, ki se zato imenuje bolezen siromakov.

Ugodne življenske razmere najde torej bacil v oslabelem telesu in pri svoji hitri razmnožitvi spravi človeka prej ali slej v hladni grob.

Razširjenje tuberkuloze.

Kolera, kuga in slične bolezní prizadenejo narodom manjšo škodo kakor tuberkuloza, ker nastopijo sicer hipno, a navadno kmalu preminejo. Ta pa deluje leto za letom neprenehoma, napade svojo žrtev v najlepši dobi ter jo iztrga iz najlepšega delovanja.

Najboljši dokaz nam daje statistika.

Na Pruskem je umrlo na tuberkulozi l. 1896. izmed 1000 ljudij

v starosti 15 — 20 let	411
20 — 30 "	450
30 — 40 "	397
40 — 50 "	318
50 — 60 "	243
<hr/>	
povprečno	364

Iz tega vidimo, da umre več ko tretjina ljudi na tuberkulozi. Skoro polovico ljudi, ki umre med 20. in 40. letom, pobere ta bolezen. Število mrtvih je v tem času največje, a odstotek se zviša v starosti.

Izmed 1000 živih je na Pruskem v istem letu pobrala tuberkuloza

v starosti od 0 — 10 let	0·9
10 — 20 "	1·2
20 — 30 "	2·5
30 — 40 "	2·9
40 — 50 "	3·3
50 — 60 "	4·0
60 — 70 "	5·0
nad 70 "	2·9
<hr/>	
skupaj	2·2

Izmed 1000 ljudij, ki doseže starost 60 — 70 let, umre 5 na tuberkulozi. V kraju, ki šteje 1000 duš, umreta 2·2 za to boleznijo.

Kakor nobeni starosti, tako tudi ne prizanese nobenemu stanu. So pa nekateri stanovi, v katerih se posebno pogosto pojavlja. Imenoval sem že ubožce, ki imajo slabo hrano in stanovanje. Zlasti pa zbolé na jetiki delavci, ki delajo naporno v slabem zraku ali hudem prahu ali pa so pri delu sključeni. Ti so: tobačni delavci, rudokopi, krojači, črevljarji, kamnoseki, klobučarji in — učitelji.

Kako se naj varujemo tuberkuloze.

Imenoval sem pogoje, pod katerimi tuberkuloza nastane in se razširja. V obrambo je treba odstraniti te pogoje ali jih skušati vsaj po možnosti zatreti. V deželah, ki so napovedale neizprosno boj tej pogubljivi bolezni, se leto za letom krči število njenih žrtev.

Sicer imamo že tudi pri nas nabite na vseh ogljih opomenice in varnostne predpise zoper tuberkulozo, a to je le na papirju, ne pa v praksi. Saj se najde higienični pljuvalnik le malokje. Pljuvalniki pa naj ne stojijo na tleh, temveč naj so pritrjeni na deščici $\frac{3}{4}$ m od tal. Zdaj se lahko pljune v pljuvalnik ne pa na tla ali steno, sicer je brez vrednosti. Jako škodljivo je pljuvati v žepni robec ali pa celo sputum požirati. Jako želeli bi bilo, da bi prišli žepni pljuvalniki v rabo.

Pa ne samo bolniki, tudi zdravi ljudje se imajo natančno ravnati po vseh varnostnih odredbah ter tako sodelovati v boju zoper tuberkulozo.

(Dalje)

Književno poročilo.

O c e n e.

Pedagoški Letopis. X. zvezek. Na svetlo daje Slovenska Šolska Matica v Ljubljani. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. V Ljubljani 1910.

Ne bom navajal vsebine celega Letopisa, ker sem prepričan, da je vsak naročnik „Popotnika“ tudi član Slovenske Šolske Maticе. Dr. Milan Sevič, Dečja književnost srpska. (Ogled istorijskoga pregleda.) Pisatelj nam podaja kritičen pregled, načrtava jasno cilj književnosti za otroke (str. 37), kara dosedanje napake (str. 42, 44, 57 itd.) ter na koncu točno določuje nalogo bodočega dela v tem oziru. Govori o srbski mladinski književnosti, toda njegove splošne opombe veljajo tudi za slovensko. Pove marsikatero bridko resnico, ki znabiti neprijetno dirne, toda zdravnik mora globoko rezati, da izčisti in izleči rano, če tudi pri tem povzroča bolečine. Slovenski Š. Matici moramo biti hvaležni, da je pridobila ta spis za Letopis. V letošnji prvi številki „Popotnika“ je knjižničar, podpisan pod člankom „Fragmenti“ predlagal ustanovitev društva za pospeševanje mladinske književnosti. Isto željo je izražal poročevalec pretekle počitnice v članku „O čitanju in knjigah“, ki je bil poslan „Domačemu ognjišču“ a se je menda na pošti izgubil. Upajmo, da bo dr. Sevičeva razprava pripomogla k napredovanju tega vprašanja. — Čudno se glasijo imena Žil Vern, Ruso, Gete, Valter von der Vogelvajde, Rikert itd. v srbskem pravopisu.

H. Schreiner, O seksualni (spolni) vzgoji. Pisatelj pravi, da mu je kot navodilo služila knjiga: Dr. F. W. Foerster, Sexualethik und Sexualpädagogik. Eine Auseinandersetzung mit den Modernen. Kakor pove že ta dodatek k naslovu, je to nekak bojni spis. Ta bojevitost odseva tudi v Schreinerjevem poročilu, ki postaja na ta način enostransko. Jaz za svojo osebo bi želel nekoliko poročila tudi direktno iz pisateljev one stranke, ki jo Foerster tako pobija. Nemara bi se našla tudi v njih katera dobra misel. Na koncu bi se lahko napravila bilanca iz obojih mnenj, pri kateri bi Foerster gotovo prišel do svoje veljave. Kajti v tem mu pač moramo dati prav, da najboljša spolna vzgoja je prava splošna vzgoja, ojačenje volje, da je sramežljivost boljši varuh nedolžnosti nego znanje.

Glede spolne vzgoje moramo razločevati med kmetško in mestno mladino. Kmetška mladina pozna iz živinoreje spolne razmere pri živalih in torej tozadevno ne potrebuje veliko pouka. Pouka in svarila bi trebalo najbolj fantom, ko odhajajo k vojakom, da bi se nam vrnil zopet zdravi in nepokvarjeni. Pri dekletih se predvsem naj neguje sramežljivost. One, ki gredo v mesta služiti, bi se tudi morale poučiti. Še več pa bi bilo vredno, ako bi starši poznali rodbino, kamor dajo svojo hčer v službo. Seveda nobena ne bi smela oditi na slepo srečo iskat službe. To bi bila lepa socialna naloga mladinskih organizacij. Šola kot taka na kmetih ne bo mogla veliko storiti za spolni pouk. Kvečemu posamezni učitelji in učiteljice, ki so si vedeli ohraniti zaupanje svojih učencev in učenk še po šolski dobi, bodo uspešno svarili mladino, zlasti pred odhodom v tujino.

Kmetške razmere pa niso povzročile modernega gibanja za spolni pouk. Povod temu gibanju se mora iskati v mestih. A tudi tu korenina

zlega ne tiči toliko v neznanju kakor v pojemanju volje in značajnosti vsled popustljive vzgoje. V mislih imam naše dijake srednjih šol in učiteljsi. Za vzgojo volje je najboljši zgled točnega in vestnega učitelja. Ako dijak vidi, da učitelj vestno izpolnjuje svojo dolžnost in prenaša neprijetnosti službe ter tudi izven službe opravlja narodno in kulturno delo, bo to bolj okrepilo dijakovo voljo kakor najlepše pridige. Prirejajo se šolski izleti. Takrat pač niti najslabši noče zaostati. Ako je drugi dan vkljub utrujenosti po izletu treba vstati in iti v šolo, bodo dijaki to storili mnogo lažje, če se učitelj z njimi dogovori, da tudi pride že pred prvo učno uro v šolo, čeravno mu ni treba, ker še prvo uro nima pouka. Podobnih prilik je dovolj. Ako tak priljubljen učitelj časih, zlasti proti koncu študij izreče dijakom resno svarilo, njegove besede gotovo ne bodo brezuspešne.

K vzgoji volje spada tudi učenje lepega vedenja, ki je potrebno za vsakega izobraženca. Lepo vedenje bi moralo biti bistven del plesnih vaj. Pri istih bi moral biti strog neizprosni red, udeleženci bi se morali vedno v besedah in gestah najdostojneje obnašati napram udeleženkam, navaditi se neke vrste kavalirskega vedenja proti žeskemu spolu. Izobražena damska družba vobče jako ugodno vpliva na razvoj mladeniča. Ako se njegovo srce vneme v spoštovanju in ljubezni do poštenega dekleta, bo ta ljubezen najboljši ščit zoper spolne izkušnje, znabiti močnejši nego verstvo. Zdi se mi, da se ravno ta činitelj premalo uvaža pri vseh tozadevnih razpravah. Resnična ljubezen najlože varuje mladino pred spolnimi ekscesi. Ona prinaša tudi več nežnosti v občevanje, kar vpliva blažilno na značaj. Seveda je pri tem teška in odgovorna naloga staršev, da držijo oba spola v spoštljivi razdalji. Občevanje se naj ne brani — to bi le dražilo mladino — ne sme pa postati prezaupno.

Žalibog moram priznati, da v naših mestnih krogih nisem opazil preveč razumevanja na to stran vzgoje. Plesne vaje se rade raztegnejo do polnoči, vedenje na njih ni ravno pohujšljivo, toda ni vedno po strogih pravilih bontona, po vajah pa se gre skupaj v kavarno, tudi deklice! Kdo naj od tako vzgojene mladine pričakuje spolne vzdržljivosti? Tu ni toliko treba spolnega pouka v šoli, temveč pouka staršev in njihovih namestnikov.

O Finkovi zgodovinski, Druzovičevi glasbeni in dr. Ilesičevi jezikovni razpravi naj izpregovorijo strokovnjaki.

Imenik društvenikov za leto 1910. V tem imeniku tudi človek vidi mnoge, ki jih ni! Ako se med člani ne najdejo imena nekdanjih še živelih pisateljev Slovenske Šolske Maticе, je to — čudno! Drugo dejstvo, kateremu se še čudim, odkar obstoji S. Š. M., je to, da je na Štajerskem vedno več društvenikov kakor na Kranjskem. V letošnjem Letopisu je sicer vsled tiskovne pomote štajerskih članov naštetih za 100 preveč, a tudi brez teh 100 jih je še več ko kranjskih. Prvi vzrok zato je pač ta, da je na Štajerskem sploh večje število slovenskega učiteljstva in da je isto v boljšem materialnem položaju nego na Kranjskem. Drugi vzrok pa je ta, da je tudi v izvenšolskih krogih na Štajerskem več zanimanja za S. Š. M. Med ustanovniki so: Južnoštajerska hranilnica v Celju, Posojilnica v Celju, posojilnica v Konjicah, dr. Pavel Turner v Mariboru, Ljudska šola v Framu (vpisala Posojilnica v Framu), Ljudska šola pri Sv. Duhu na Stari Gori blizu Sv. Jurja na Ščavnici (vpisal † Fran Hra-

šovec, c. kr. okr. sodnik). Med letniki je tudi Hranilno in posojilno društvo v Ptujju. Kje so kranjski denarni zavodi? Med izvenšolskimi ustanovniki je edini državni poslanec Ivan Hribar. Veliko število ustanovnikov je na Goriškem, večinoma učiteljstvo, več okrajnih učiteljskih knjižnic, a tudi Hranilnica in posojilnica v Tolminu in odvetnik dr. Henrik Tuma v Gorici. Zdi se, da vlada na Kranjskem v izvenšolskih krogih neka malomarnost za šolstvo in šolsko slovstvo, in sicer ne glede na politično mišljenje.

Fran Vajda.

Prirodopis živalstva za višje razrede srednjih šol. Spisal dr. Leopold Poljanec, c. kr. profesor v Mariboru. Dvanajst barvanih podob, 364 slik in en zemljevid o zemljepisni razširjenosti živali. Perorise izvršil Jožef Poljanec, učitelj v Šent Ilju v Slovenskih goricah. Velja trdo vezana 5 K 60 vin. Gelovec 1910. Založila in natisnila tiskarna Družba sv. Mohorja.

Kakor pisateljeva „Mineralogija in geologija“, izdana l. 1909., je tudi njegov Prirodopis živalstva izvrstna šolska knjiga, ki stoji na najnovejšem stališču somatološke in zoološke vede. Na 48. straneh obravnava pisatelj somatologijo, na 198. straneh pa živalstvo, z uvodom in kazalom vred obsega knjiga 256 strani. V somatološkem delu podaja avtor vse najpotrebnejše in važnejše, kar je treba vedeti lajiku o razčlenitvi in sestavi človeškega telesa, o delovanju in negovanju posameznih organov. Morfologija, anatomija, fiziologija in higiena človeškega organizma so v tesni medsebojni zvezi. „Živalstvo“ je po svoji vsebini in po jeziku vse-skozi prilagojeno starostni in izobrazni stopnji učencev, katerim je knjiga namenjena. Posebno pozornost obrača gospod pisatelj na razvijanje posamnih živali, pa tudi celih živalskih skupin in na telesno kožo in njene tvorine. Metoda je deloma induktivna, deloma deduktivna, kakor se je zdel avtorju kot izvedenemu učitelju zdaj ta, zdaj drugi način podavanja bolj primeren. Karakteristik živalskih skupin (redov, podredov, rodov) ne izvaja dosledno, na mnogih mestih prepusti to učitelju. Z napovednimi besedami, ki so v oklepu (na nemške besede tukaj ne mislim) opozarja učitelja, da lahko o dotični snovi obširneje govori, kakor je obdelana v knjigi. Spregledal pisatelj tudi ni opozarjati ob primernih prilikah na prirodne zakone, kakor n. pr. str. 74. na zakon „razdeljenega dela“. V pojasnjevanje kakšne posamne živalske vrste ali kakšne živalske skupine navaja tudi paleontološke živali (primeri str. 70. in 71., 80., 109., 119., 154 itd.) Iглоkožce je postavil v naravnem sestavu daleč naprej (med plaščarje in mehkužce), najbrž zaradi njihove visoke notranje organizacije, navadno se uvrščajo med čore in mehovce, in sicer zaradi stremenatega ali zvezdastega telesnega sloga. Jezik je čist, točen, jedrnat in pri tem jasen, je prav kliščen jezik. Koliko je v knjigi novih imen in novih terminov! Pa imena, kakor tudi termini so se vseskozi posrečili, mnogi človeka zaradi svoje skladnosti in pomenuprimernosti kar presenetijo. Jih stvarjati, pač ni bilo lahko delo. Znanstvena imena razlaga pisatelj v podnožnih opombah. Da bi se učenci le tudi že kmalu začeli učiti prirodopis živalstva po novi knjigi, kak dobiček bo to za razširjanje in dopolnjevanje njihovega besednega zaklada!

V besedilo je uvrščenih 364 jako značilnih in dobro izdelanih slik, ki so večidel izvirne, narisal jih je brat g. pisatelja, gosp. Jožef Poljanec. Barvane podobe, katerih je 12, predstavljajo živalske družbe, jako lepe

so, krasijo knjigo in povišujejo zanimanje za živalstvo. Pridejani zemljevid nam kaže bivanje in razširjenje značilnih živali po zemlji. Jako obširno je kazalo, vanj ni vzel pisatelj samo imena v knjigi popisanih in omenjenih živali, ampak tudi vse manj znane termine.

Omenim še:

Med „krofače“ šteje gospod pisatelj tudi Pohorce, (str. 44), dasi ne spada pri pohorskem prebivalstvu golša k narodni noši, kakor na Zgornjem Štajerskem.

Na str. 108. bi se bila še lahko imenovala triprsti ameriški nandu in tudi triprsti avstralski emu, ker ima Fitzinger o obeh lepi sliki, ki se v šoli lahko pokažeta.

V razredu ravnokrilcev str. 174. pogrešamo hišnega strička (*Gryllus domesticus*) in vinogradskega črička (*Oecanthus italicus*).

Str. 183. vrsta 19. od zgoraj naj stoji namesto „gozdna osa“, *Vespa silvestris* srednja osa, V. media.

Str. 199. Bi se ne smele „kljunaste žuželke“ z eno besedo imenovati „kljúnarji“ ali morebiti „sesokljúnarji“?

Str. 202. Tukaj bi se naj omenila še uš, ki živi v obleki, na str. 210., druga vrsta od zgoraj pa kakor kri rudeči vuzem (*Trombidium holose-riceum*), ker je obče znana živalica.

Str. 210. Jako umestno je bilo, da je opozoril pisatelj na trsno pršico (*Phytoptus vitis*) in njene tvorine na listju, ker se še vedno zamenjava z medeno roso.

Str. 237. druga vrsta od spodaj naj stoji: „geoloških tvorbah“ namesto „torbah“. Drugih tiskovnih pomot pa ne bom popravljaj, ker so malenkostne in jih čitatelj takoj spozna ter lahko sam popravi.

Cena knjigi — trdo vezana velja 5 K 60 vin. — se nam zdi visoka, dasi ne trdim, da išče založnik tukaj masten zaslužek. —pr—

Kemija in mineralogija za IV. razred gimnazij in realnih gimnazij. Spisal dr. Vladimir Herle, c. kr. prof. v Kranju. Založilo društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani 1911. Cena v platno vezani knjigi K 2·20.

Knjiga obsega 110 strani in ima tudi zemljevid o važnejših najdiščih rudnin po slovenskih deželah.

V prvem oddelku knjige so označeni osnovni nauki kemije na podlagi lahko umljivih poizkusov. V naslednjem delu sledi anorganska kemija in mineralogija. Želeti bi bilo, da bi bili poizkusi bolj preprosti, taki da bi jih tudi učenec lahko napravil; to velja posebno o dobavi kisika in vodika. Ker rabi pisatelj knjige gazometer za prestrezno posodo, naj bi ga tudi opisal, kajti za učenca je sestava tega aparata težko umljiva. Mimogrede bodi omenjeno, da poizkus o razkroju vode, pri katerem natakneмо košček natrija na iglo ter ga spravimo pod prestrezno posodo je iz znanih vzrokov nevaren. Na splošno je anorganska kemija in mineralogija dobro in premišljeno obdelana, slike so čedne razen par, ki so pretemne.

V anorganski kemiji je nekoliko preveč teorije. Nekateri važni odstavki, kakor navadni alkohol, ogljikovi hidrati in beljakovine, naj bi bili bolje obdelani in rajše naj bi se izpustile za to stopnjo manj važne sestavine, n. pr. alkoholovi derivati.

Prof. Alfons Wales.

Novosti.

Domače ognjišče. List za starše in vzgojevalce slov. mladine prinaša v svoji drugi letošnji številki to le vsebino: Dr. X. Važno poglavje o narodnem zdravstvu. — Opazovanje slaboumnih otrok v telesnem in duševnem oziru. Po raznih virih spisal I. Krulec. — Domača vzgoja (dalje). — Dopisi. — Drobtine. — List stane za vse leto 2 K 50 v in je naročnino pošiljati upravništvu v Ljubljani. Toplo ga priporočamo.

Slovensko-nemška meja na Kočevskem. Poročal na prvem obrambnem tečaju meseca julija 1910 v Ljubljani Ante Beg. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1911. — Cena 80 v, s poštnino 85 v. Brošura obsega 46 strani male 8" in eno karto, ki je skicirana na podlagi izida ljudskega štetja l. 1910.

Josip Mešiček: Beležke iz fizike in kemije. — V knjižici je na kratko pregledno sestavljena snov za ljudsko šolo, tako ljubeznivo dolgočasna, kakor poznam vse podobne brošurice. In zato ne gre g. sestavitelju nobena graja. Samo provzroči naj, da se prelepi besedilo v naslovu: „Učencem slovenskih ljudskih šol v ponavljanje učne snovi iz prirodoslovja“, pa bomo jemali knjižico v roke rajše. Drugače pa se nam tako smilijo ljudskošolski otroci, ki naj bi znali pravil iz fizike in kemije, kolikor oni, ki je dovršil spodnjo srednjo šolo. —

Knjižica stane 40 v, založil jo je skladatelj, dobiva pa se v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani. Priporočamo jo toplo vsem, ki potrebujejo pregledno sestavljene snovi. —è.

Razgled.

Časopisni vpogled.

„Školski glasnik“, list za šolo i učitelje. Izhaja v Novem Sadu dvakrat na mesec. Stane 8 K na leto. — Iz člankov: „Postanek školske Uredbe“ od 1872. god.“ Prvi šolski zakon za srbske šole je iz l. 1776., torej iz časa cesarice Marije Terezije. Na podlagi tega zakona se je razvilo bujno šolsko življenje, ki je privedlo do ustanovitve srpskega učiteljišča v Sent. Andriji, prve šole te vrste na Ogrskem. Tekom 19. stoletja so dobili ogrski Srbi svojo cerkveno-šolsko avtonomijo. Kraljevski reskript iz l. 1868. je uredil tudi njegovo šolstvo od ljudske šole do učiteljišč, gimnazij in bogoslovja, le preveč v klerikalnem duhu, ker je šole podredil duhovniškemu nadzorstvu. Zato so srbski omladinci (kulturna struja, ki je tudi v književnosti igrala važno vlogo) že na saboru l. 1870. začeli akcijo, da se izpremeni šolski del kr. reskripta v naprednem in pedagoškem smislu. Žalibog so omladinci v saboru propadli s svojimi predlogi. Njihove zahteve so bile tako napredne, da še veljajo danes in deloma še čakajo na svojo izvršitev. Glede notrajne uredbe šol se še danes zahteva, da morajo ljudske šole kot glavni činitelj pri narodni izobrazbi biti opremljene z vsem potrebnim. K osnovni ljudski šoli pa spada nadaljevalna šola kakor streha k hiši, da nadaljuje in dovrši temeljni pouk ljudske šole. Materijalno stanje učiteljstva, ki je duša šole, mora biti primerno njihovi izobrazbi in njihovemu delu. Učitelji morajo biti prosti postranskih dolžnosti (cerkvenega petja), da lahko posvetijo svoje moči svojemu kulturnemu delu. Šolska uprava in nadzorstvo spada v strokovnjaške roke, torej učiteljem. Srbski eparhijski šolski odbori pa imajo med 15 člani

k večjemu po 2 učitelja. (Podobno je pač tudi pri naših okrajnih in deželnih šolskih svetih, nič boljše ni v naučnem ministru, kjer vladajo juristi.) Končno mora biti učiteljeva izobrazba temeljita in se mu mora dati prilika za nadaljno izobraževanje. Potem prinaša članek vzporedno načrt zakona za srbske narodne šole in uredbo, kakor je bila sankcionirana, da se vidi, kaj so hoteli doseči in kaj se je doseglo. Letos namerava podati tudi debato o tem načrtu v saboru.

Dr. Paja R. Radosavljević „Črtice iz eksperimentalne pedagogije“. Pisatelj razpravlja o razvitku težnje in volje, o razvoju otroškega govora ter o razvitku pojmov, sodb in sklepov pri otrocih. — „Koedukacija“ (iz nemškega). Iz eksperimentalnega opazovanja se vidi, da je tempo razvitka pri obeh spolih različen. To se je dognalo pri preiskovanju otroške utrujenosti po pouku. 10—11 letne deklice so bile znatno za dečki iste starosti, 15—16 letne pa so kazale isto sposobnost kakor dečki. (Ebbinghaus, Lobsien, W. Stern).

To je v zvezi s puberteto, ki nastopa pri ženskah prej ko pri moških. Doba pred njo je doba počasnega napredka. Sploh duševno življenje kaže perijode naglega in počasnega razvoja. Šolska praksa sicer ne kaže tako velike razlike med spoloma, kakor prej omenjeni psihološki poskusi. Tu pride v poštev še marljivost in medsebojno tekmovanje. Razlika pa se je vendar opazila.

To torej ne govori za skupni pouk. Vse drugo pa je skupna vzgoja obeh spolov; ta se je, kakor se poroča, v Ameriki dobro obnesla, medsebojni vpliv spolov je ugoden za moralni razvoj mladine. Seveda je vprašanje, ali moralno stanje amerikanske mladine v dotičnih poročilih ni naslikano v preveč rožnatih barvah.

Končno pa so tudi drugi vplivi na moralni razvoj, ne samo koedukacija. Ako bi bila samo koedukacija, bi se njeni ugodni vplivi morali tudi pokazati v naših vaseh, kjer imamo vseskoz mešane šole. Zato ne kaže primerjati amerikanskih razmer z našimi brez natančnejšega preiskovanja. Glede koedukacije pa moramo prepustiti zadnjo besedo znanosti, zlasti psihologiji. F. V.

Szkola. Glasilo poljskega pedagoškega društva „Szkola“ je izhajalo 1910 že 43. leto (v zadnjem času) v močnih mesečnih zvezkih. Časopis želi biti predvsem glasilo poljske narodne ideje v vzgoji in stoji na stališču, da ima poljski narod dovolj samostojnih vzgojnih elementov v sebi, ki priganjajo in oživljajo narod k izpolnjevanju poslanstva, katero mu je naložila zgodovina in poezija. Napredek racionalne vzgoje pri drugih narodih smejo poljski pedagogi le previdno presajati na poljska tla, nikdar pa ne sme poljski učitelj slepo korakati za tujimi vzori. Tako se naj razumeva delo poljskega učitelja, ki je naj podlaga razvoja in samotvornosti narodnega bitja. In da ogreva svoje učiteljstvo do tako pojmovanega dela, to smatra „Szkola“ za svojo prvo in najvažnejšo dolžnost.

Poljsko učiteljstvo trpi na podobnih nedostatkih kakor naše. „Szkola“ se namreč često pritožuje, kako zanemarja velik del poljskega učiteljstva svoje pedagoške in stanovske liste, ki jih marsikateri učitelj sploh ne čita. Težko je urednikom, ko izpovedujejo, da se zlasti najmlajši učiteljski tovariši, stopajoči iz učiteljišč v učiteljske vrste, prav malo zanimajo za svoje bogato pedagoško slovstvo in da velik del sploh nima nobenega veselja do čitanja, niti do čitanja leposlovnih del. To ovira zelo razvoj pedagoškega slovstva, škoduje zajmom šole in učiteljstva samega. Laní so poskusili celo predlagati izpremembo pravil poljskega pedagoškega društva v toliko, da bi bil vsak član učiteljske organizacije prisiljen, da si naroči društveno glasilo, kakor je to n. pr. pri srednješolskem učiteljstvu.

Poljsko učiteljstvo v Galiciji stoji danes pred reformo vsega ljudskega šolstva. V dosedanjih letnikih so nakupičili pedagoški listi obilo gradiva, ki se sedaj upošteva pri šolski reformaciji.

Razen poročil o delovanju glavnega odbora in podružnice pedagoškega društva prinaša lanski letnik „Szkole“ obsežno vrsto člankov iz pedagogike, psihologije, zgodovine pedagogike, didaktike in metodike, šolske higijene, o prosveti pri drugih narodih, o domačem in tujem šolstvu in o pravnih vprašanjih ljudskolskega učiteljstva, literarna poročila, nekrologe, kroniko itd. O slovanskem šolstvu poroča v Szkolo večinoma Jan Magiera, ki je ocenil (str. 250) primerno tudi delovanje Slovenske Šolske Maticе.

Irena Kosmowska priporoča ustanavljanje gospodarskih in gospodinjskih šol za vaška dekleta, ki so v Galiciji še potrebne z ozirom na skoro izključno agrarni značaj dežele in žalostno kulturno in gospodarsko stanje poljskih vasi. Važen činitelj narodnega življenja je poljska vaška žena, to pridno, skrbno bitje, ki pa ima le ozko duševno obzorje in antipatijo do knjige. Skromna žena se ne briga za svet, noče o njem ničesar vedeti, le svoje hišice se oklepa in se boji s pravo slovansko žensko bojznijo, da ji ne oropa kdo njeno gnezdo. Zato ima tako malo ali nič zaupanja v novotarije in izpremembe patriarhalničnega življenja, ki bi morebiti lahko kalile mir in srečo njene hiše. Ta kmetski ženski konservatizem je možno ublažiti s snovanjem gospodinjskih šol za vaška dekleta. Take šole že so v posameznih krajih in njih blagodejni vplivi se že čutijo. Vsi tipi teh šol se še doslej niso izkristalizirali, le dva različna tipa razločujemo lahko že sedaj, enega, ki se posvečuje vzgoji najubožnejših neposestniških deklet, drugega, ki vzgojuje posestniške hčere. Geslo obeh tipov je: šola naj služi praktičnim potrebam, življenju.

Pisateljica primerja te prve poljske kmetске gospodinjske šole s podobnimi zavodi na Danskem in Češkem, toda dobro čuti, da je delo pri Poljakih mnogo težje. Poljsko narodno telo boli preveč stara rana: inteligenca se je predalet oddaljila in odtujila ljudstvu, ni se brigala nikdar za vzgojo naroda in je prezirala svojo vas.

Šole se naj ustanavljajo po vaseh. Z vsako šolo, ki naj je umeščena v lastni vzorni kmetski hiši, naj je združeno srednje veliko kmetsko posestvo. Število gojenk naj ne presega 30 (na Češkem in Moravskem le 20!), tečaji naj trajajo po eno leto. Gojenke se izobrazujejo v kuhanju, pranju, domačem redu, mlekarstvu, živinoreji, perutninarstvu, šivanju, vrtnarstvu, gozdarstvu, računstvu itd. Povsod naj je izhodišče za učitelja faktično sedanje duševno in gospodarsko stanje dotične vasi.

Priloga „Szkole“ (Praktyka szkolna) obsega tri razprave: 1 Vaje v razločevanju glasov v 1. šolskem letu (E. Ziolkowski), 2 Otroška psihologija v luči najnovejših raziskovanj (B. Bieder) in 3. Povestice iz higijene za otroke kot gradivo za nove čitanke (dr. Kaczorowski).

Dr P i v k o.

„Školski Glasnik“, list za šolo i učitelje. God. IV., br. 1, 2. U Novom Sadu, 15. 30. januara 1911. Iz člankov:

„Učiteljstvo i narod.“ Povodom mitropolijske učiteljske skupštine. Iskrena reč srpskome narodu. Ogrski Srbi imajo crkveno in šolsko avtonomijo. Šolstvo je urejeno po „Školski uredbi“ iz l. 1871, ki pa ne zadustuje več sedanjim potrebam in zlasti ne odgovarja novemu ogrskemu šolskemu zakonu iz l. 1907. Zato se pripravlja načrt za novo ureditev srbskega avtonomnega šolstva. Ta načrt je razpravljalo tudi učiteljstvo na svoji skupščini. Seveda novi načrt zahteva tudi večje prispevke za šolstvo. Temu se upira radikalna politična stranka, češ, da narod ne prenese novih bremen. Omenjeni članek se obrača proti radikalni stranki in prinaša nekaj prav lepih misli, ki veljajo tudi za naše razmere. Zato jih podajemo tukaj.

Prijatelji naroda niso oni, ki zadržujejo kulturni napredek, predpogoj gospodarske neodvisnosti. Prijatelji naroda niso oni, ki venomer poudarjajo samo narodove pravice, a ne omenjajo tudi velikih dolžnosti, katere ima narod proti samemu sebi. Prosveta je obče narodna stvar, zato se prosvetna vprašanja ne bi smela razpravljati iz stališča posamezne politične stranke. Učitelj v šoli ne vpraša otroka po političnem pre-

pričanju očeta, pri izvrševanju svojega poklica ne nastopa kot eksponent kake politične stranke. Skupščina učiteljev-strokovnjakov je gotovo bolj poklicana, da rešuje šolska vprašanja, kakor kaka politična stranka. Očitek, da šola nalaga narodu bremena, zavrača s tem, da je šola narodu v korist, da je prosveta najnujnejša potreba za narod. O bremenih pa tudi ne smejo govoriti oni, ki vsak čas zahtevajo od naroda prispevke za volilne sklade in druge strankarske namene, od katerih narod največkrat nima nič koristi. H koncu navaja glavne šolske zahteve načrta iz l. 1871, ki se takrat žalibog niso sprejele v saboru, ki pa dokazujejo, da sedanje zahteve nikakor ne gredo predaleč.

„Mesna školska uprava.“ Pri posvetovanju o načrtu za novo šolsko uredbo avtonomnih srbskih šol na Ogrskem se je metropolitjska učiteljska skupščina z majhno večino izjavila, da bi se naj šolski voditelji (upravitelji) iz učiteljstva vsake šole volili na dobo 6 let. Člankar dokazuje, da bi to bilo pogubno za šolo in zahteva stalno nameščenje šolskih voditeljev. Le učitelji z manj ko 5 služb. leti bi se naj nastavljali najprej samo začasno za 2 leti kot voditelji, učitelji s 5 do 10 službenimi leti pa za 1 leto začasno, po tej preskusni dobi pa tudi stalno.

Svet. S. Popović, „Pedagoški zaveti Lava Nikolajeviča Tolstega“ (prevod iz ruščine). Mirno ste živeli po starih tradicijah in po njih vzgajali tudi mladino. V tej tišini se začuje ogromen glas, da se tako ne sme živeti. Tolstoj se ni toliko bavil z metodičnimi vprašanji, temveč s temeljnimi vzgojevalnimi načeli. Nepričakovano stavi učiteljem vprašanje, s katero pravico vzgajajo, t. j. skušajo iz otrok napraviti ljudi po svoji volji, sebi podobne. To ni plodonosno, ni zakonito, niti mogoče. Pravice do vzgajanja Tolstoj ne priznava. Tolstoj ni proti vplivanju in navodilom sploh. Zahteve življenja so zakonite, istolako zahteve otroške narave. Niso pa opravičene zahteve izmišljenih programov, tradicionalnih šablon. Pačenje otroške narave po teh zahtevah je nezakonito. V dokaz opozarja Tolstoj na razliko pri istem otroku izven šole in v šoli. Izven šole je otrok vesel, pouka željen, jasno javlja svoje misli v svojem jeziku. V šoli je izmučeno bitje, ki ponavlja tuje misli s tujimi besedami. Šola bi morala odgovarjati na vprašanja, ki jih stavi življenje. Vsaka šola bodi pedagoški laboratorij za spoznavanje otroške narave, potem bo napredovala. „Človek se rodi dovršen“, trdi Tolstoj z Rousseaujem. Pri rojstvu predstavlja prvotno sliko harmonije, pravice, lepote in dobrote. Otroci imajo ogromno rezervo moči in energije. Tem močem dajte primeren izhod, napajajte ono žejo za znanjem, pojasnite si njihova vprašanja in odgovorite na nje, pustite jim svobodo razvijanja. Obenem z izobraževanjem, s podajanjem znanja bo prišlo tudi vzgajanje. Vzgojni element je v predavanju znanosti, v učiteljevi ljubezni do znanosti, v ljubeznivem priobčevanju iste, v razmerju učitelja proti učencem. Ako hočete z znanostjo vzgajati, ljubite in znajte svojo znanost, pa bodo tudi učenci ljubili vas in znanost, dosegli boste svoje vzgojne uspehe. Ljubezen do znanosti in ljubezen do otrok — to je glavna pedagoška oporoka Tolstejeva.

„Postanak školske uredbe“ (nadaljevanje).

Gjorgje Petrović, „Zemljopis u osnovnoj školi.“ Izhajajoč iz dejstva, da zemljepis še ni enakopraven predmet v ljudski šoli, dokazuje pisatelj važnost zemljepisnega pouka, mu določa kot cilj razumevanje zemlje kot celote, kot kraja človeškega bivanja ter zagovarja sledeče zahteve: da se zemljepisnemu pouku da več učnih ur, da se pripravljajni pojmi podajo pri nazornem nauku 2. razreda, da se v 3. razredu sintetično predela ožja domovina (kraljevina Ogrska), da se ista v 4. razredu ponovi analitično, potem Evropa, pet delov sveta in cela zemlja, v 5. in 6. razredu pa se naj uči fizikalni in matematični zemljepis v zvezi s ponavljanjem domovinoznanstva zlasti z ozirom na zgodovino in ustavo.

Ž. Aleksić. „Naš organizovan rad“. Članek poziva na organizirano delo učiteljstva okolo svojega glasila „Školskega glasnika“, kakor je sklenila metropolijska učiteljska skupščina. F. V.

Današnje stanje nekonfesijskega etičnega mladinskega pouka v kulturnih deželah. O tem je referiral na podlagi raznih šolskih zakonikov v hamburški podružnici nemške monistiške zveze g. Höft. O Avstrijski je dejal, da ima kombiniran versko-moralni pouk, ki je pod nadzorstvom duhovščine. Najboljše v tem oziru so, kolikor je posneti iz zapiskov, ki jih je priobčil o tem hamburški vzgojni list „Roland“: Švica, Severna Amerika, Angleška in Japonska. Za Francosko šolo se ne ogreva preveč, ker moralni pouk, kakor ga imajo tu, „predstavlja sedanje družabne razmere kot dobre. Knjige, ki obravnavajo to metodo moralnega pouka, in tudi ta sam, trpe na nekaki enoličnosti in treznosti. Manjka poudarjanje osebnosti. Umetnost ni postavljena v službo moralnega pouka“.

Zanimiva bi bila tudi statistika o uspehih pravega moralnega pouka proti pridigovanju dogmatičnega v npravstvenem življenju. e - .

Šolske in učiteljske vesti.

K statistiki državnega šolskega nadzorništva v Avstriji. a) V Avstriji je 64 deželnih šolskih nadzornikov ter 5 funkcionarjev s pravicami deželnih šolskih nadzornikov. Na posamezne kronovine se razdeli njih število tako-le: Nižje Avstrijsko 8, Gornje Avstrijsko 2, Solnograško 1, Štajersko 4, Koroško 1, Kranjsko 3, Primorsko 3, Tirolsko 3, Vorarlberg 1, Češko 13, Moravsko 7, Šlezko 3, Galicija 10, Bukovina 3 in Dalmacija 2.

b) Strokovnih nadzornikov za pouk v risanju na srednjih šolah in učiteljskih je 9.

c) Strokovnih nadzornikov za komercialni pouk je 19.

e) Nadzornikov za poljedelske šole je 19.

d) Okrajnih šolskih nadzornikov je 387. Na posamezne kronovine se razdeli njih število tako-le: Nižje Avstrijsko 35, Gornje Avstrijsko 12, Solnograško 4, Štajersko 20, Koroško 8, Kranjsko 8, Primorsko 16, Tirolsko 25, Vorarlberg 3, Češko 94, Moravsko 48, Šlezko 11, Galicija 76, Bukovina 16 in Dalmacija 11. Od okrajnih šolskih nadzornikov je 118 ljudskošolskih učiteljev (nadučiteljev), 124 meščanskošolskih učiteljev (ravnatelj), 87 profesorjev (ravnatelj) srednjih šol in učiteljskih, 47 vadniških in državnih učiteljev, 10 duhovnikov in 1 telovadni učitelj. Okrajni šolski nadzorniki v Galiciji so državni uradniki in sicer sta 2 v VII., 21 jih je v VIII. in ostali so v IX. činovnem redu. Okrajni šolski nadzorniki na Nižje Avstrijskem, Češkem in Moravskem so izključno meščanski učitelji (ravnatelji) ali pa profesorji.

(„Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Oesterreich“ 1910).

Šolstvo na slovanskem jugu.

Za šolske zgradbe najame Bolgarska 30 milijonov posojila.

Na univerzi v Sofiji je bilo l. 1909 in 1910 zapisanih 1633 slušateljev in slušateljic. Poslednjih je bilo točno 356.

Po fakultetih se dele tako: zgodovinsko-jezikosloven fakultet šteje 444 slušateljev in slušateljic; fiziko-matematičen 320; pravosloven 869. Slušateljic je večina v zgodovinsko-jezikovnem fakultetu 254; v fiziko-matematičnem jih je 97, a v pravoslovnem samo 5. V sedajšnjem zasedanju Narodnega Sobraanja je predlagal poslanec Kunev, da se naj dopuščajo žene v odvetniško kariero. A njegov predlog je za zdaj propadel. Zato pa te slušateljice vendar nadaljujejo svoje pravoslovne nauke. Saj žena umeje čakati, up

jej ne gre lahko — po vodi. Morda pa se jim nade uresničijo v Bolgariji v bližnji bodočnosti.

Profesorjev in docentov je bilo na Sofijski univerzi lani 52, a letos se je njih broj za 5 povečal. Asistentov je 17. Največ profesorjev in docentov šteje pravoslavni fakultet.

K letu se počne zidati nova univerza v velikem in krasnem stilu, po načrtu nekoga slavnega pariškega arhitekta. Rajni bolgarski rodoljub in blagodetelj Evlogij Georgijev, Bukureški milijonar, je zapustil v ta namen šest milijonov frankov.

Prva vsota, ki jo je Evlogij Georgijev daroval za osnovo vseučilišča bila je 800.000 levov ali frankov. Podaril je tudi široko stavbišče v ta namen poleg poslopja Narodnega Sobraanja, katero je vredno okolo pol milijona. V svojem sporočilu nekaj let pred smrtjo je pa še daroval 6 milijonov frankov, kateri so danes (umrl je pred 12 leti v Bukareštu) narasli z obrestmi vred na blizu deset milijonov.

Iz te vsote se bo ne samo moglo sezidati monumentalno veučiliščno poslopje, ampak bo tudi ostalo toliko glavnice, da se more bolgarsko vseučilišče vzdržavati za vse bodoče čase. Slava takemu možu!

Poslopje bo v kakih petih letih gotovo in bo ponos južnega Slovanstva. Bog daj, da bi v bodočnosti opravičilo staro geslo: „Ex oriente lux“. A. B.

Višješolski vestnik.

K statistiki državnih učiteljišč. Na vseh avstrijskih državnih zavodih službuje 378 glavnih učiteljev (ravnatelj in suplentov, izvzemši učitelje veronauka) ter 375 (stalnih in začasnih) vadniških učiteljev (učiteljic). Pri tem številu niso zastopani glasbeni in telovadni učitelji.

Od glavnih učiteljev je 223 akademično naobraženih, 151 (vštevši 2 ravnatelja) ima izpit za meščanske šole in 4 so z izpitom za poljedelske šole. 283 vadniških učiteljev (učiteljic) je usposobljenih za meščanske šole, 92 za ljudske šole (in često še za posamezne druge stroke). 3 vadniške učiteljice imajo akademično naobrazbo.

Komercialno šolstvo v Avstriji (izvzemši trgovske nadaljevalne šole) v letu 1910.

a) Višje šole: „Exportna akademija“ c. kr. trgovskega muzeja na Dunaju ter „Javna trgovska visoka šola“ v Trstu.

b) Srednje šole: Štirirazredne trgovske akademije. Njih število je 21. 5 od teh je državnih zavodov, drugi so zasebni (z državno podporo).

c) Nižje šole: dvorazredne trgovske šole (z državno podporo). Teh je 49; dva od teh zavodov sta državna.

Zavode pod b) in c) obiskuje v tekočem šolskem letu 3277 dečkov in 2952 deklic.

Od dvorazrednih trg. šol na slovenskem ozemlju štejejo: Ljubljana (s slov. učnim jezikom) 28 učencev, Celje 47 učenk, Gorica 77 učencev in učenk, Celovec 84 učencev in 81 učenk. Trgovska akademija v Trstu šteje 308 učencev in učenk.

Pregled vseh avstrijskih učiteljišč z ozirom na faktorje, ki jih vzdržujejo, ter z ozirom na učni jezik.

Kronovina	Skup. št.	Država		Dežela		Mesta		Zasebniki in samost.		Učni jezik
		m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	m.	ž.	
Nižje Avstrijsko	14	3	3	3*	—	—	—	2	3	Nemški
Gornje Avstrijsko	4	1	1	—	—	—	—	1	1	-
Solnograško	2	1	—	—	—	—	—	—	1	-
Štajersko	7	2	1	—	1	—	—	—	3	-
Koroško	3	1	1	—	—	—	—	—	1	-
Kranjsko	5	1	1	—	—	—	—	—	3	Nemško-slov. 3 Nemški 2
Primorsko	5	4	1	—	—	—	—	—	—	Italijanski 2 Slov.-nemški 1 Ital.-slov.-nemški 1 Hrvatski 1
Tirolsko in Vorarlberg	8	3	2	—	—	—	—	1	2	Nemški 6 Italijanski 2
Češko	34	16	2	—	—	—	3	3	10	Češki 20 Nemški 14
Moravsko	12	5	2	—	—	—	2	—	3	Češki 7 Nemški 4 Nemško-češki 1
Šlezko	8	3	1	—	—	—	1	1	2	Nemški 6 Češki 1 Nemško-poljski 1
Galicija	34	14	3	—	—	—	1	—	16	Poljski 19 Rusinski 1 Poljsko-rusinski 12 Poljsko-nemški 2
Bukovina	2	1	1	—	—	—	—	—	—	Nemško-rom.-rusinski 1 Nemški 1
Dalmacija	2	1	1	—	—	—	—	—	—	Hrvatski 2
Skupaj . . .	141	56	20	4	1	—	7	8	45	

Moških učiteljišč je potemtakem 68, ženskih pa 73

* Izvzemši „Učiteljska akademija“ (pedagogija).

Mala poročila.

Izpitni učiteljske usposobljenosti pred mariborsko izpraševalno komisijo se pričnejo v spomlad. roku dne 1. majnika t. l. Prošnje je vložiti predpisanim potom do 22. aprila 1911.

Velikodušna narodna dobrotnica. V Šiški tik Ljubljane je umrla 11. januarja plemenita slovenska žena Marija Vilharjeva. Svoje imetje, 122.000, je zapustila družbi sv. Cirila in Metoda. Po odbitku volil 6000 K občini Knežak ter za pogreb in po odbitku percentualne pristojbine dobi družba čistih 100.000 K. Dostmrtni užitek obresti je zagotovljen soprogu g. Vilharju. Vrta rodoljubkinja si je postavila sama časten spominek.

Glasbeno-pedagoški kongres se bo vršil na Dunaju od 20. do 23. aprila t. l. Ustanovi se zveza glasbenih pedagogov za vso Avstrijo.

† **Antoni Fogazzaro**, sloveč laški literat, je dne 6. t. m. v Vicenzi umrl.

Ustanovitelj štaj. „Lehrerbunda“ umrl. Dne 7. t. m. je v Gradcu umrl v 81. letu njegove dobe, šolski ravnatelj Jožef Petz. Mož si je svoj čas za stanovsko organizacijo štajerskega učiteljstva stekel nevenljivih zaslug in je bil (1871) ustanovitelj „Lehrerbunda“, kateremu je od leta 1872. - 1876. in od 1881. - 1882. tudi načeloval. Petz je ustvaritelj šolskih spevoiger v Avstriji, ki so našle posnemalce po širnem svetu in mu zagotovile trajen spomin, ki si ga je ranjki kot vrli školnik in umetnik ter kot vstrajen učiteljski organizator pošteno zaslužil. Tudi slovensko učiteljstvo ga bode ohranilo v blagem spominu.

Razne vesti.

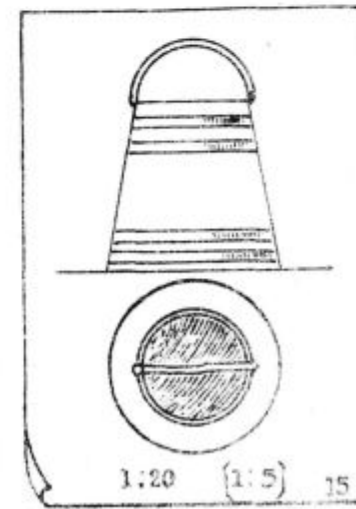
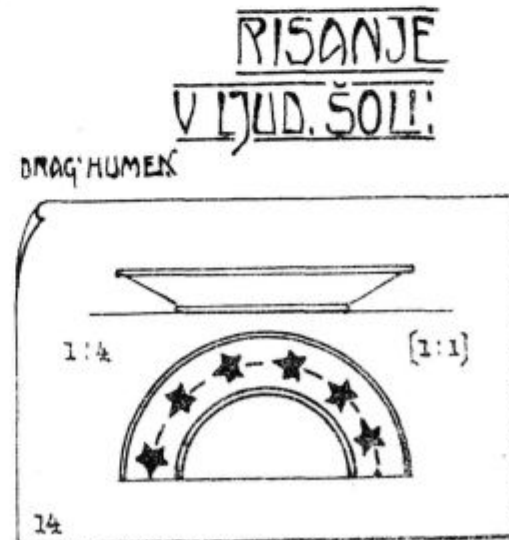
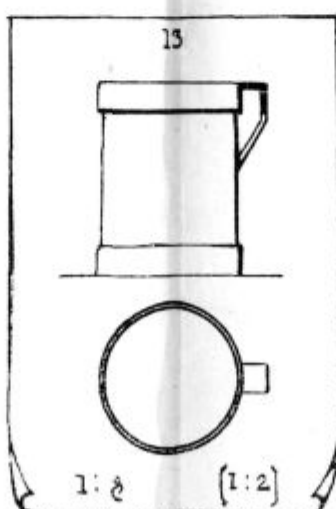
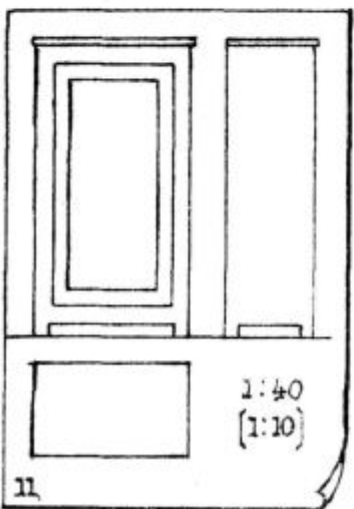
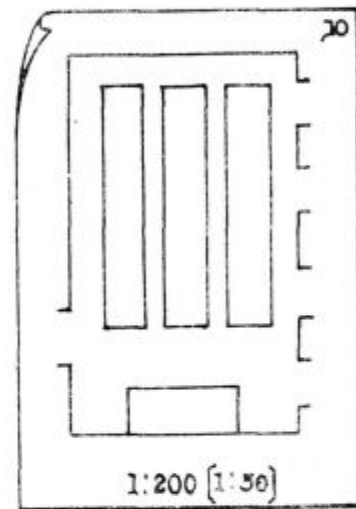
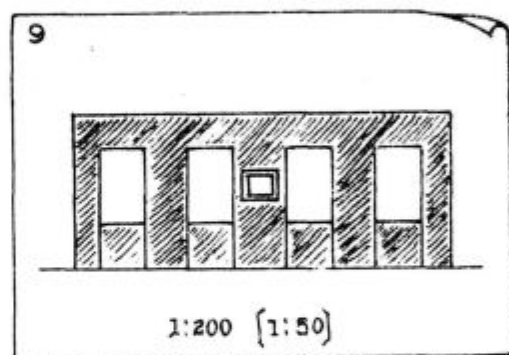
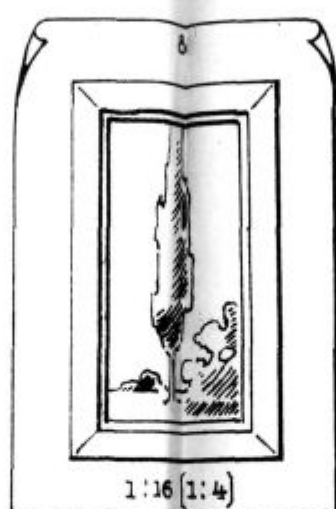
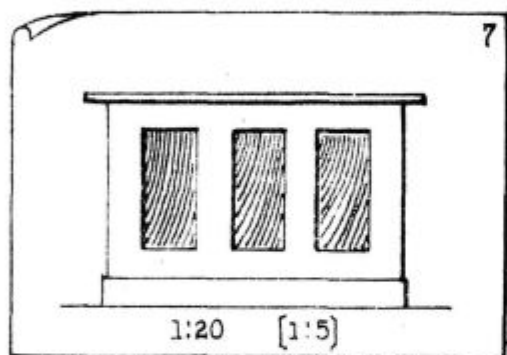
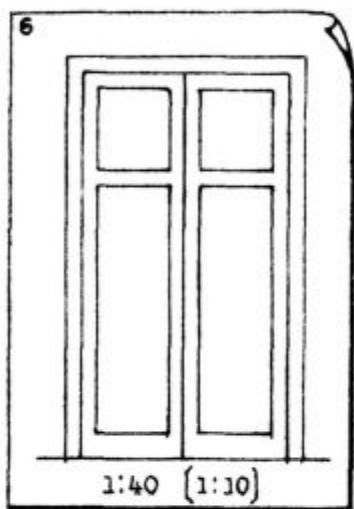
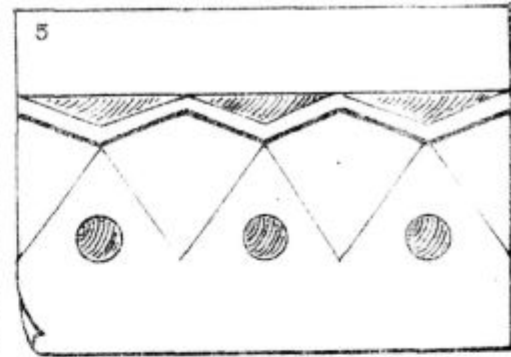
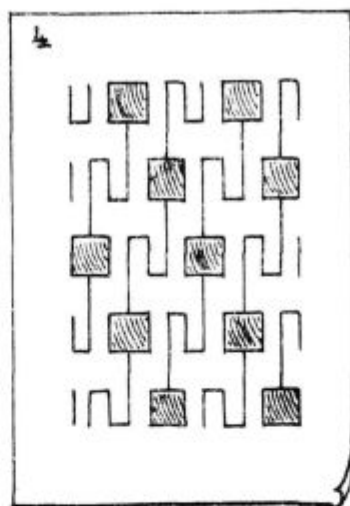
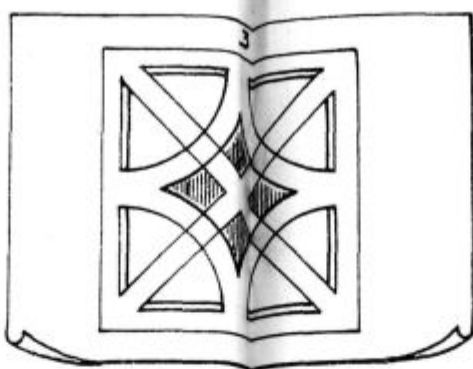
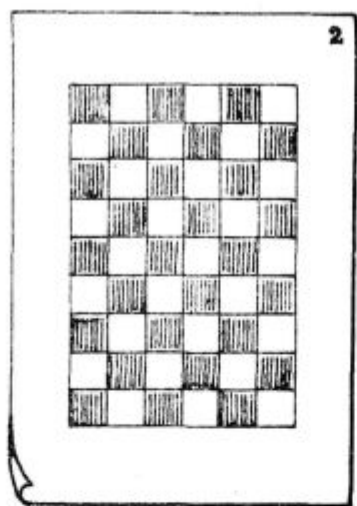
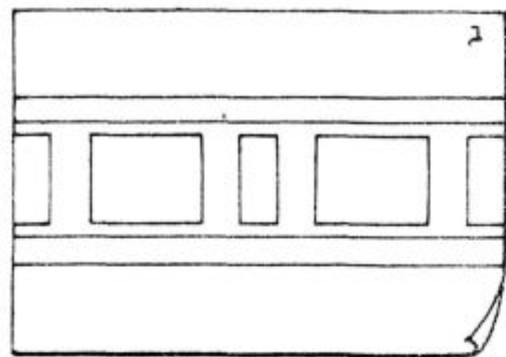
Šest največjih mest v Avstriji. Dunaj šteje prebivalstva 2.030.834, Praga 535.100, Trst 224.465, Lvov 205.542, Krakov 151.919, Gradec 151.783.

Štajerska dežela šteje 1.430.308 prebivalcev. Pred 10 leti je štela 1.347.148, torej letos več 83.160. Vojaštvo ni všteto.

Iz avstrijskega državnega proračuna. Izdatki za naučno ministrstvo znašajo povsem 120 milijonov kron. Za narodno-gospodarstvene namene se potroši 163, za upravo in justico 263, za vojne namene 449, za pokojnine pa 111 milijonov kron. Za obrestovanje in amortizacijo državnih dolgov (ki znašajo 11.600 milijonov kron) se plačuje letnih 528,2 milijonov kron. Vsi državni izdatki dosegajo letnih 2818 mil. kron (napram 1044 mil. kron leta 1886), dohodki pa 2813 mil. kron. Le dohodki indirektnih davkov kakor i dobički iz tobačnega monopola rastejo najmočneje, pri tem ko so železnice in pošte pasivne.

Šolska obveznost na Ruskem. Dne 6. febr. t. l. je sprejela дума zakon o splošni obveznosti ljudskošolskega pouka. V državni proračun se stavi v ta namen skozi 10 let vsakoletno 10 milijonov rubljev.

Učiteljska tiskarna,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom,

Ljubljana, Frančiškanska ulica 8

Priporoča slavnim krajnim šolskim sve-
: tom, šolskim vodstvom in učiteljstvu :

uradne tiskovine

: **iz svoje zaloge.** :

Cenike pošljamo na zahtevo zastonj. : Po-
strežba točna. : Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela ter jih izvršuje okusno in
: po solidnih cenah. :

Tiskovine v enobarvnem in večbarvnem
tisku. : Tiskanje muzikalij in časopisov.

: **LITOGRAFIJA** :

Telefon št. 118. : Poštna hran. št. 76.307.

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!

S
v
o
j
i
k
s
v
o
j
i
m
!!